

Kvalitetsrapport for dagtilbud 0-6 år

2019

Indhold

Forord	3
Indledning	4
Kapitel 1 Kvalitet i den pædagogiske praksis	9
Kapitel 2 Chancelighed	29
Kapitel 3 Strukturer og rammer for kvalitet	39
Kapitel 4 Tilbud til børn med særlige behov	49
Kapitel 5 Fakta om dagtilbudsområdet i København	56

Forord

Kære læser

De første 1.000 dage i et barns liv er afgørende for, hvordan tilværelsen kommer til at forme sig resten af livet. Derfor er det også helt centralt, at vi giver alle børn de bedste betingelser for at trives og udvikle sig. Når børn går i dagtilbud af høj kvalitet med stærke læringsmiljøer og med en høj grad af tryghed, nærvær og lydhørhed, øger det deres chancer for at kunne gå ud i livet senere med mod og lyst til at udleve deres drømme. Dette gælder alle børn, men kan især gøre en forskel for de børn der ikke vokser op i hjem med lige så gode betingelser som andre børn.

Vi har med andre ord en særlig betydningsfuld opgave med vores dagtilbud, der gør det vigtigt hele tiden at have fokus på kvaliteten. Kvalitetsrapporten udgør i den sammenhæng et redskab i arbejdet med at udvikle kvaliteten af den pædagogiske praksis på flere niveauer. I rapporten kan du læse, hvordan kvaliteten udvikler sig i København, men også hvad det er for strukturer og rammer, vi stiller til rådighed for kerneopgaven ude i dagtilbuddene. Samlet er det formålet, at kvalitetsrapportens analyser af dagtilbuddenes kvalitet og

rammer bidrager til at kvalificere drøftelser og beslutninger på tværs af ledere, medarbejdere, forældre og politikere.

I rapporten er jeg først og fremmest glad for den positive udvikling, vi ser rigtig mange steder. Men vi er stadig ikke i mål med ambitionen om at skabe chancelighed og høj kvalitet i alle dagtilbud. Dette viser sig ved, at der er for store forskelle i kvaliteten af den pædagogiske praksis både mellem institutioner og mellem stuer på samme institution.

Med Børne- og Ungdomsudvalgets strategi for 2019-2021 er der allerede sat en retning for, hvordan vi vil løfte dagtilbudsområdet yderligere de næste år. Hertil skal vi også bygge videre på den gode udvikling rapporten viser på dagtilbudsområdet i København. Fx ser vi, at arbejdet med observations- og kriteriebaseret kvalitetsvurdering har styrket vores fokus på – og sprog for – kvalitet i den nære, konkrete praksis. Og med programmet Tidlig Indsats 0-6 år har vi fået erfaringer med, hvordan vi kan skabe positive forandringer gennem et systematisk handlingsplansarbejde.

Jeg håber, at denne kvalitetsrapport vil bidrage ind i de kommende vigtige drøftelser af vores videre arbejde med at skabe dagtilbud af høj kvalitet til alle byens børn.

God læselyst.

Jesper Christensen
Borgmester

Indledning

Kvalitetsrapport for dagtilbud

Denne kvalitetsrapport for dagtilbud i Københavns Kommune giver et indblik i det pædagogiske arbejde og kvaliteten heraf. Kvalitetsrapporten fokuserer på 0-6-årsområdet og beskriver både resultaterne af det pædagogiske arbejde, der foregår i daginstitutionerne, rammerne for arbejdet samt det opsøgende arbejde der foregår inden, det enkelte barn starter i dagtilbud. Kvalitetsrapporten er den anden, der bliver lavet på dagtilbudsområdet i Københavns Kommune og skal ses i sammenhæng med ønsket om systematisk at følge udviklingen på dagtilbudsområdet. Kvalitetsrapportens formål er også at give mulighed for at styrke den systematiske brug af data, således at analyser af data bidrager til at kvalificere drøftelser og beslutninger på tværs af enheder og niveauer i Børne- og Ungdomsforvaltningen. Rapporten vil, i det omfang det er muligt, beskrive udviklingen i kvaliteten på dagtilbudsområdet siden den seneste kvalitetsrapport fra 2017. Dermed viser rapporten ikke kun det aktuelle statusbillede, men også den udvikling og de tendenser og mønstre der tegner sig, når vi kigger på arbejdet med kvalitet i dagtilbud gennem de seneste år.

Kvalitetsrapporten har en bred målgruppe. Den henvender sig til medarbejdere og ledere i områder, klynger og institutioner, som får mulighed for at spejle egne resultater i den generelle udvikling på byniveau. Det giver et grundlag for at kvalificere egne analyser og tiltag, som skal bidrage til at understøtte det lokale arbejde og udvikling. Det er også hensigten, at kvalitetsrapporten giver forældre og andre relevante interessenter et samlet overblik over resultater og udvikling i kvaliteten i Københavns dagtilbud.

Med den reviderede Dagtilbudslov, som trådte i kraft d. 1. juli 2018, er det blevet et krav, at kommunalbestyrelsen mindst hvert andet år skal drøfte udviklingen på dagtilbudsområdet politisk med udgangspunkt i, hvordan kommunens rammer for dagtilbud og indsatser for området bidrager til, at dagtilbuddene opfylder lovens krav. På baggrund af denne drøftelse skal kommunalbestyrelsen beslutte, om der skal iværksættes tiltag, som kan understøtte og kvalificere dagtilbuddenes arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer, der fremmer børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det er således også

intentionen, at kvalitetsrapporten kan bidrage ind i og kvalificere denne politiske drøftelse, samt danne baggrund for beslutninger om nye tiltag som kan understøtte udviklingen af høj-kvalitetsdagtilbud i Københavns Kommune.

Vores børn - fælles ansvar

Børne- og Ungdomsvalget (BUU) har i 2019 vedtaget en strategi for arbejdet med børn og unge i København. Strategien anviser både en retning og en måde, som vi i organisationen skal arbejde på. Hvis vi skal give alle vores børn og unge de bedste betingelser for at lære, udvikle sig og trives, skal vi sikre, at vores daginstitutioner er af høj kvalitet. Det er et fælles ansvar for hele København at skabe forandringerne. På 0-6-årsområdet er der fokus på to forandringer, som

vi i København skal lykkes med i de kommende år:

- De første 1000 dage - udsatte børn skal bedre fra start
- Flere højkvalitetsdagtilbud - alle børn har ret til et godt dagtilbud.

BUU-strategien fungerer som vores kompas, når vi leder organisationen, skaber kvalitet i praksis og prøver nye veje. Det er en fælles opgave for alle i Børne- og Ungdomsforvaltningen at lykkes med strategien, og vi skal

forholde os til, hvordan det går med forandringerne. Det gør vi blandt andet ved at følge med i resultaterne i kvalitetsrapporten for dagtilbud.

Det pædagogiske grundlag på dagtilbudsområdet

Med vedtagelsen af den ændrede Dagtilbudslov i 2018 er det den styrkede pædagogiske læreplan, som udgør rammen for det pædagogiske arbejde. Kommunen skal sikre, at dagtilbuddene i relation til den pædagogiske opgave ledes alene med

udgangspunkt i den pædagogiske læreplan og i overensstemmelse med den pædagogiske læreplans børnesyn og brede læringsforståelse. I de kommende år har vi i København fokus på, at den nye styrkede læreplan skal udfolde sig i det enkelte dagtilbud. Institutionerne skal arbejde med, hvordan deres lokale læreplan skal se ud, og hvordan den skal omsættes i praksis, så der sikres en høj, faglig kvalitet af institutionens læringsmiljø. Siden 2013 har vi i København også arbejdet efter seks pejle-

mærker for dagtilbudsområdet, som Børne- og Ungdomsudvalget har vedtaget. Pejlemærkerne understøtter en tydelig, politisk vedtaget fælles retning i København. Til hvert af de seks pejlemærker er der formuleret retning og visioner for det pædagogiske arbejde. Pejlemærkerne fungerer som afsæt for, at hver enkelt institution forholder sig til, hvordan man lokalt vil formulere og praktisere sin pædagogik. Pejlemærkerne beskriver således en fælles retning for den mangfoldighed af pædagogikker, meto-

der og strategier, der eksisterer og udvikles i institutionerne. De seks pejlemærker hænger sammen med og er helt i overensstemmelse med den styrkede pædagogiske læreplans børnesyn og brede læringsforståelse. Pejlemærkerne er indeholdt i den styrkede læreplan, og de kan ses som de særlige fokusområder, som vi har valgt at skrue op for i København pga. de særlige udfordringer, der er i vores kommune, fx at vi har mange sprogligt udfordrede børn.

De seks pejlemærker

1. Sociale relationer – positiv voksenkontakt hver dag

Alle børn og unge har ret til positiv voksenkontakt hver dag – og udsatte børn og unge har et særligt behov for at blive set og få omsorg. Alle børn og unge skal opleve et trygt og omsorgsfuldt miljø, hvor de mødes med respekt og anerkendelse.

2. Inklusion og fællesskab – børne- og ungefællesskaber til alle

Alle børn og unge skal opleve at være en del af et socialt fællesskab. Børn og unge med særlige behov skal inkluderes i fællesskabet med udgangspunkt i deres behov og muligheder. Personalets respekt for børnene og de unges egne kulturfællesskaber er central.

3. Sprogindsatsen – muligheder gennem sprog

Alle børn og unge skal have de bedste udviklingsmuligheder for deres sprog.

4. Forældresamarbejde – forældrepartnerskab

Forældre og institution skal indgå i et tæt og ligeværdigt samarbejde om det enkelte barns eller unges udvikling og trivsel. Forældre er en ressource i forhold til samarbejdet om deres børn, og de skal ses som del af et partnerskab.

5. Sammenhæng – også i overgange

Alle børn og unge skal opleve en helhed i deres liv. Ved overgangen fra et tilbud til et andet skal barnet eller den unge samt deres forældre opleve, at der samarbejdes om at skabe en tryk og god overgang.

6. Refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis

Alle institutioner skal vælge en konkret metode, således at der – på mangfoldige måder – arbejdes systematisk og reflekteret. Institutionerne skal skabe rum for refleksion over det pædagogiske arbejde og kunne indgå i en dialog omkring deres pædagogiske praksis. I valg af metode skal der tages afsæt i den enkelte institutions børne- og ungegruppe og øvrige lokale forhold.

Helhedsvurdering og udvalgte resultater

Når vi ser samlet på resultaterne i kvalitetsrapporten, tegner der sig et billede af en by i god udvikling på dagtilbudsområdet. Den positive udvikling ses i tilsynene og i en del Tidlig Indsats-institutioner, hvor læringsmiljøet er løftet betragteligt for flere institutioner. Herudover træder der et stærkt fokus på chancelighed frem, hvor vi med de seneste års fokus på Tidlig indsats, herunder tidlig opsporing, opfølgende forældresamarbejde og udvikling af læringsmiljøer for alle børn i dagtilbud, er godt i gang med arbejdet med at skabe chancelighed.

Styrket fælles sprog og skærpet blik for kvalitet i praksis

Noget af det der træder frem som centralt og positivt for udviklingen på dagtilbudsområdet siden sidste kvalitetsrapport, er at der er kommet et styrket fælles sprog og skærpet blik for høj kvalitet i praksis. Anvendelsen af kriteriebaseret og observationsbaseret kvalitetsvurdering har styrket et fælles sprog for og dialog om kvalitet i institutioner på tværs. Samtidig har kriteriebaserede observationer, fælles refleksion og dialog mange steder ført til et skærpet blik for egen praksis og dermed et godt udgangspunkt for at skabe høj kvalitet i institutionens pædagogiske miljø. Vi har med andre ord fået erfaringer med, hvordan vi med en systematisk tilgang ud fra et fælles handlingsplanskoncept kan lykkes med at løfte kvaliteten.

Arbejdsfællesskaber og fælles ansvar

Erfaringer fra institutioner der har deltaget i programmerne Tidlig Indsats 0-6 år og Arbejdspladsen i fokus viser, at et fokus på arbejdsfællesskaber i høj grad har medvirket til at højne kvaliteten i flere institutioner. Det gælder fx, at der er tydeliggjort et fælles ansvar og fælles mål om kvalitet for børnene, og at der er arbejdet med områder som organiseringen i hverdagen og feedback-kultur, hvor medarbejderne har fået et bedre afsæt for at samarbejde og lære af hinanden. Erfaringerne peger på, at et fokus på arbejdsfællesskaber også fremadrettet kan være en del af løsningen, når vi vil skabe høj kvalitetsdagtilbud med inkluderende, omsorgsfulde og stimulerende lege- og læringsmiljøer, som understøtter børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Styrket understøttelse af kvalitetsudvikling på dagtilbudsområdet

Den overordnede positive udvikling kan ses som resultat af et styrket fokus på kvalitetsudvikling i København bredt set. Som supplement til den daglige og afgørende indsats, der leveres af medarbejdere og ledere, er der også sket en styrkelse af det understøttende arbejde gennem justering af tilsyn, dataunderstøttelse, implementering af koncepter for faglig handlingsplan samt fokus på arbejdsfællesskaber. Udviklingstiltagene afspejler en anerkendelse af betydningen af kvalitet i dagtilbud, som vi vil

tage med videre i realiseringen af vores visioner og ambitioner på området de kommende år i København.

Centrale opmærksomhedspunkter

Samtidig med at rapporten viser, at der overordnet er god udvikling i kvaliteten af byens dagtilbud, viser den også, at vi ikke er i mål. Nedenfor fremhæver vi nogle af de væsentligste udfordringer og opmærksomhedspunkter på dagtilbudsområdet, som analyserne i rapporten giver anledning til at pege på.

Væsentlige forskelle i sprogkompetencer ved skolestart

For mange børn har sproglige udfordringer ved skolestart, og det gælder især børn med ikke-vestlig baggrund. Med ambitionen om at øge chanceligheden for byens børn er der fortsat brug for fokus på sprogsindsatsen. Med ny lovgivning om obligatoriske læringstilbud bliver det yderligere aktuelt at styrke kompetencerne på sprogområdet for de mindste og dermed sætte særligt fokus på indsatsen for de 0-2-årige.

Kvalitetsforskelle på tværs af byen og internt i institutionerne

Det er positivt, at der er fremgang i den pædagogiske kvalitet hos mange af de institutioner, der har de fleste og mest udsatte børn i København, men vi kan også se, at vi endnu ikke er helt i mål med ambitionen om at skabe dagtilbud af høj kvalitet for alle byens børn. Resultaterne viser, at der stadig er mange institutioner, hvor niveauet for læringsmiljøet ikke er tilstrækkeligt. Også internt i institutionerne ses der betragtelige kvalitetsforskelle mellem stuer, afdelinger og matrikler. Arbejdet med at sikre høj kvalitet for alle byens børn fortsætter og adresseres allerede gennem iværksættelse af nyt koncept for faglig handlingsplan, Småbørnsløftet samt målsætninger og greb i regi af Børne- og Ungdomsudvalgets (BUU) strategi for 2019-2021.

Et fælles værktøj til observation, selvrefleksion og kvalitetsvurdering

Erfaringerne fra programmet Tidlig Indsats 0-6 år viser, at det at få skærpet blikket for egen praksis ved hjælp af systematiske og kriteriebaserede observationer, i høj grad kan bidrage til en positiv udviklingen i læringsmiljøet. Med henblik på at bygge videre på de gode erfaringer kan det overvejes, om og hvordan man kan udbrede en praksis for alle institutioner, hvor kriterie- og observationsbaserede kvalitetsvurderinger og selvrefleksion bliver en integreret del af institutionens udviklingsarbejde i hele institutionen.

Behov for øget fokus på og understøttelse af den faglige ledelse

Kvalitet i faglig ledelse forudsætter et fælles sprog for kvalitet og et fælles sprog for ledelse. Her understøttes vi i høj grad af klyngeledelsesprofilens struktur og systematik, ligesom profilen tilbyder et fælles sprog til lederne, som kan danne udgangspunkt for deres refleksioner og sparring. Men uanset om der er tale om kommunale eller selvejende daginstitutioner, kræver det faglig ledelse, der evner at løse komplekse problemer gennem inddragende og tillidsskabende, fagligt funderet dialoger med medarbejderne.

Resultaterne fra Tidlig Indsats vidner om, at der er et øget fokus på systematik og ledelse af forbedringer funderet på data og fælles faglig viden blandt lederne. Men Tidlig Indsats viser også, at det at være leder for et stort kvalitetsløft ikke er så ligetil, og at vores ledelsesteam står overfor nogle udfordringer, som kræver noget ekstra for at lykkes. Hertil kommer også, at vilkårene for ledelse af dagtilbud har forandret sig meget de seneste år. Vores ledelser i København løfter i dag en uhyre vigtig og kompleks opgave i klynger og netværk, som har vokset sig store, samtidig med at de lovgivningsmæssige krav er øget og forventningerne til det pædagogiske niveau er vokset. Samtidig er der også høje forventninger til ledelsernes kompetencer i forhold til fx forældresamarbejde, organisering af stort og småt samt etable-

ring af systematik i refleksion, evaluering og dokumentation. Derfor er der i årene fremover brug for at støtte vores ledelser gennem uddannelse, som viser vej til faglig ledelse af høj kvalitet for alle vores børn i København. Det kriteriebaserede tilsyn er et eksempel på en understøttende forvaltnings styrkelse af kvalitet. Med øget brug af observations- og kriteriebaserede kvalitetsvurderinger og med et fokus på øget dialog om kvalitet øges samtidig behovet for at styrke feedbackkulturen i institutionerne. Gennem udvikling og vedligeholdelse af bæredygtige arbejdsfællesskaber skal det bl.a. også aftales mellem medarbejdere og ledelse, hvordan, hvornår og hvorhenne der gives og modtages faglig og respektfuld feedback.

Fortsat behov for fokus på rekruttering af uddannet personale

København ligger under landsgennemsnittet for andelen af uddannede pædagoger i daginstitutionerne, og vi har samtidig haft et lille fald i andelen pædagoguddannet personale i perioden 2015-2017. For at nærme os målet om 66 procent uddannede pædagoger i vores institutioner, som er en del af BUU-strategien 2019-2021, er det nødvendigt med en fortsat stor bevågenhed på at sikre, at der er højt kvalificeret pædagogisk personale i dagtilbuddene.

Kapitel 1

Kvalitet i den pædagogiske praksis

I dette kapitel ser vi nærmere på kvaliteten af den nære og konkrete pædagogiske praksis, der finder sted ude i dagtilbuddene. Det handler bl.a. om det sociale samspil mellem børn og pædagogisk personale, forældresamarbejde, hverdagens rytme og stimulerende, aktive og kreative læringsmiljøer for alle børn.

Det er ambitionen i København, at vi sender alle vores børn videre med de bedste kort på hånden. For at imødekomme den ambition, skal vi sikre, at børnene møder højkvalitetsdagtilbud med stærke læringsmiljøer. Dette kapitel kaster fra forskel-

lige vinkler lys på den kvalitet, der er i den nære og konkrete pædagogiske praksis, der finder sted i dagtilbuddene. Kvaliteten belyses ved at se nærmere på de pædagogiske tilsynsvurderinger, der hvert år gennemføres inden for de seks pejlemærker.

Her indgår tilsynsdata fra 2017 og 2018, da tilsynskonceptet blev revideret i 2017. Kvaliteten belyses herudover med supplerende datakilder som sprogvurderingerne på dagtilbudsområdet og data fra den årlige trivselsundersøgelse.

BUU-strategi 2019-2021

Flere højkvalitets- dagtilbud

Alle børn har ret til
et godt dagtilbud

Et blik på kvalitet gennem tilsynsvurderingerne

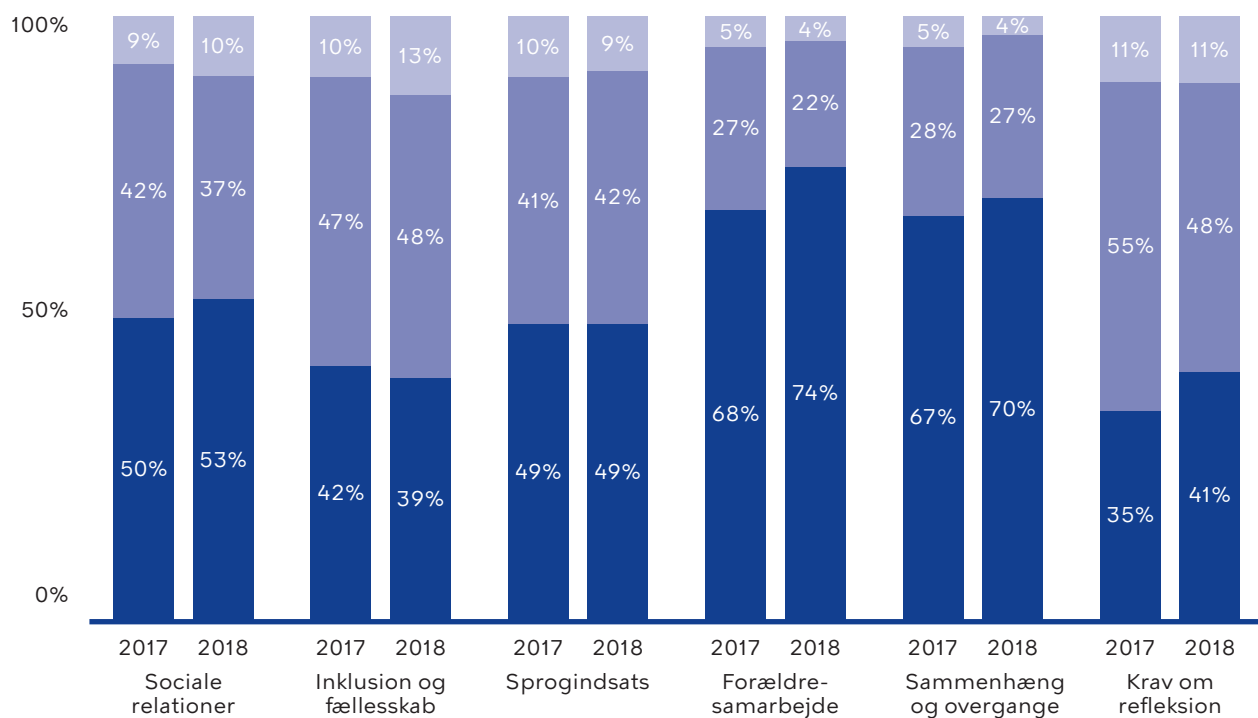
Nedenfor ses et overblik over tilsynsvurderingerne på alle institutioner i København fra 2017-2018. Vurderingerne er fordelt på de seks pejlemærker og er opdelt i hhv. institutioner, der vurderes at skulle vedligeholde deres indsats, tilpasse deres indsats, eller som har behov for en ny /ændret indsats ift. et af pejlemærkerne. Det er vigtigt at slå fast, at tilsynsvurderingerne primært tjener som et

pædagogisk udviklingsværktøj, der især giver mening lokalt, men et analytisk blik på tværs af tilsynsvurderingerne kan give et billede af, hvordan kvaliteten i institutionens pædagogiske praksis opleves og vurderes med udgangspunkt i de kriteriebaserede observationer og dialogen ved tilsynssamtalen.

Set på tværs af byen ligger den samlede fordeling af vurderingerne tæt op af tallene fra 2017. På byniveau viser oversigten dog også, at der fortsat er mange institutioner, der vurderes

at skulle udvikle deres praksis yderligere i retning af at blive højkvalitetsdagtilbud ift. et eller flere pejlemærker. På tværs af de seks pejlemærker er det knapt hver 2. vurdering, der peger i retning af hhv. en tilpasset eller ny indsats. Et specifikt mål, fastsat i BUU-strategien fra 2019, er desuden, at antallet af institutioner, der får anmærkninger i "behov for ny/ændret indsats" ift. to eller flere pejlemærker skal halveres. Det var i 2017 tilfældet for 38 institutioner, mens tallet i 2018 er 41.

Udvikling i vurderinger i pædagogiske tilsyn 2017-2018

● Behov for indsats ● Tilpasning ● Vedligeholdelse

Kvalificering af det pædagogiske tilsyn

Fra sommeren 2017 har København implementeret et justeret koncept for de pædagogiske tilsyn med henblik på at styrke tilsynene som afsæt for den lovpligtige opgave med kontrol af kvaliteten i dagtilbuddene - men også som afsæt for udvikling af den pædagogiske kvalitet. Med justeringen er der bl.a. indført en obligatorisk observationsdel i alle tilsyn, der fremmer børneperspektivet og sikrer direkte indblik i den pædagogiske praksis. Herudover er de vurderingskriterier, der ligger til grund for vurderingerne i de enkelte pejlemærker, blevet konkretiseret for at styrke uvildigheden og det fælles sprog om kvalitet i dagtilbud på tværs af byen.

Det vurderes, at justeringen har haft den tilsigtede virkning i form af at bidrage til at kvalificere tilsynene - herunder også at styrke validiteten i tilsynsvurderingerne. Bl.a. er det den fremtrædende oplevelse hos de pædagogiske konsulenter, at det justerede koncept har bidraget til en mere uvildig vurderingspraksis. Dette tilskrives bl.a. den obligatoriske observationsdel, som har betydet, at konsulenterne har bedre mulighed for at basere deres vurderinger på kvaliteten af den faktiske praksis i institutionerne frem for institutionens intentioner. Oplevelserne afspejler sig også i kvantitative data, der viser, at der i overgangen fra tilsynsvurderingerne i 2016 til tilsynsvurderingerne i 2017 er sket en synlig stigning i andelen af institutioner, der vurderes til 'tilpasning' eller 'behov for ny/ændret indsats'.

BUU-strategi 2019-2021

41 institutioner fik 2 eller flere pejlemærker vurderet til behov for ny/ændret indsats i 2018. Antallet af institutioner med 2 eller flere vurderinger i kategorien ny/ændret indsats skal halveres.

I det følgende ser vi nærmere på vurderingen ift. de enkelte pejlemærker og giver konkrete eksempler på, hvilke udviklingspunkter der særligt gør sig gældende for institutionerne ift. hvert pejlemærke.

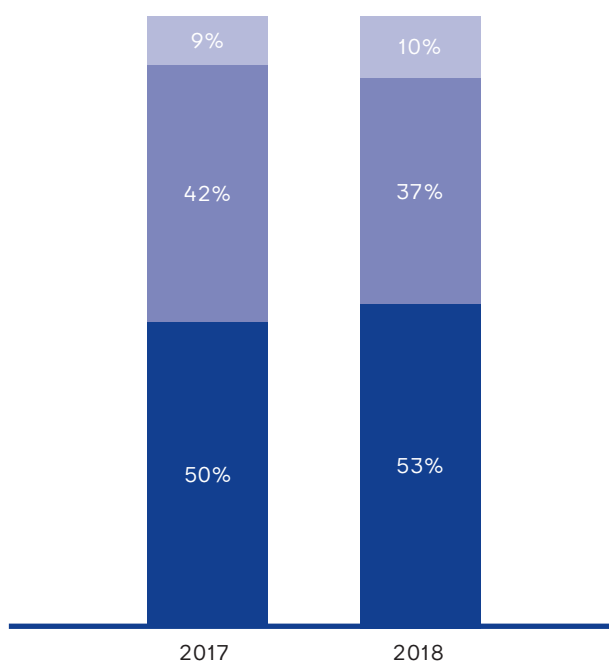
Sociale relationer – positiv voksenkontakt hver dag

Samspelet mellem voksne og børn er den vigtigste enkeltfaktor

for børns læring, udvikling, trivsel og tilknytning. Det handler både om kvaliteten af relationen, og den tid, omsorg og opmærksomhed det pædagogiske personale giver børnene. Et barns udvikling afhænger af de nære voksnes måde at indgå i relationer med børnene på. Børnene tilbringer mange timer i institutionen, hvilket giver det pædagogiske personale et væsentligt ansvar for at skabe positive sociale relationer – dels

mellem barnet og de voksne og dels børnene imellem. I 2018 er lidt over halvdelen (53 procent) af institutionerne vurderet til at kunne vedligeholde deres arbejde med Sociale relationer. Andelen af institutioner der har behov for en ny eller ændret indsats er steget en smule fra 2017 til 2018.

Sociale relationer

Anbefalinger fra tilsyn

Når man ser på tværs af de anbefalinger, der er givet til institutioner, der er vurderet til at have behov for tilpasning eller ny/ændret indsats, går følgende pointer igen for pejlemærket:

- at alle medarbejdere på tværs bør dele samme forståelse for centrale begreber i relationsarbejdet som fx 'den gode voksenkontakt', 'børneperspektivet' og 'anerkendelse'.
- at skærpe fokus på, hvordan grupper af særligt udsatte børn – og forskellige børnegrupper generelt – kræver forskellige tilgange i oplevelsen af den positive voksenkontakt.
- at der foreligger en tydelig plan og ramme for dagligdagen med tydeligt definerede voksenroller, så personalets opmærksomhed i højere grad rettes mod børnene i stedet for praktiske afklaringer mellem voksne.
- at rette fokus mod især måltidet, garderoben og legepladsen som vigtige situationer for relationsarbejdet, hvor de pædagogiske tanker om den gode voksenkontakt kan operationaliseres og prøves af.
- at reflektere over, hvilke relationer de voksne har med børnene.

Inklusion og fællesskab. Børne- og ungefællesskaber til alle

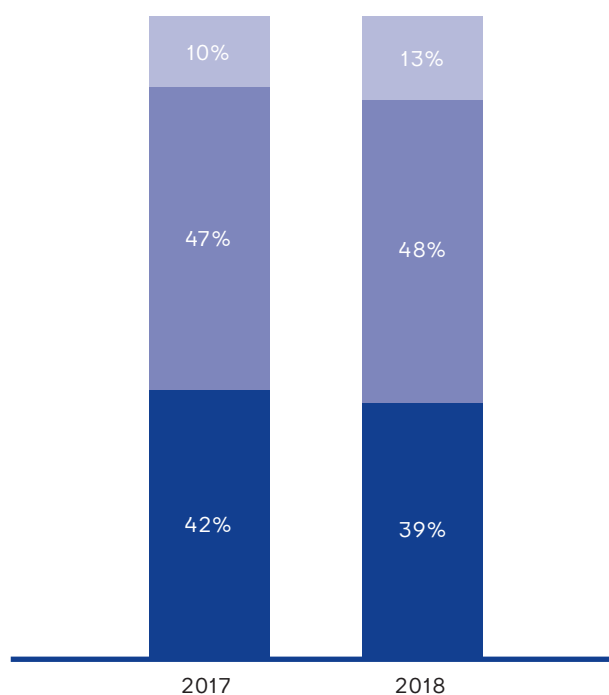
Alle børn i daginstitutionen skal opleve at være en del af et socialt fællesskab. Børn og unge med særlige behov skal inkluderes i fællesskabet med udgangspunkt i deres behov og muligheder. Det er centralt, at det pædagogiske personale

har blik og respekt for børnefællesskaberne og bidrager til at understøtte, udvikle og vedligeholde dem.

I tilsynsdata fra 2018 ses det, at inklusion og fællesskab er det pejlemærke, hvor færrest institutioner (39 procent) vurderes at kunne vedligeholde deres indsats. Inklusion og fællesskab er også det pejlemærke, hvor flest institutioner vurderes at have behov for en ny eller æn-

dret indsats. Det er her værd at bemærke, at Inklusion og fællesskab er det eneste pejlemærke, hvor udviklingen i andelen, der vurderes at kunne vedligeholde deres arbejde, går i en negativ retning i fra 2017 til 2018. Den negative udvikling afspejler sig også i andelen af institutioner, der vurderes at have behov for nye eller ændrede indsatser til pejlemærket.

Inklusion og fællesskab

Anbefalinger fra tilsyn

Når man ser på tværs af de anbefalinger, der er givet til institutioner, der er vurderet til at have behov for tilpasning eller ny/ændret indsats, går følgende pointer igen for pejlemærket:

- at skærpe fokus på selvhjulpethed ved at give børnene egne opgaver og roller i hverdagen – fx inddragelse før og efter måltidet – så de får en følelse af tilknytning til og betydning for fællesskabet.
- at have øje for vigtigheden af de voksnes roller, når det kommer til at initiere lege samt løse konflikter, da dette understøtter børnenes deltagelsesmuligheder.
- at trivselsvurderingerne og børnenes generelle ressourcer danner udgangspunkt for at sikre, at inklusionsarbejdet tager særligt hensyn til udsatte børn og ikke overser nogle børn.
- at institutionerne overvejer, om det fysiske læringsmiljø og rummene er indrettet på en inkluderende måde med tydeligt afskærmede legeområder, der passer til forskellige børn og inviterer til lege og fællesskaber.
- at systematisere procedurer for den tidlige opsporing af børn, som ikke trives.

Motorik og bevægelse

Motoriske færdigheder har betydning for den sociale og kognitive udvikling hos de mindste børn og hænger også sammen med lysten til at bevæge sig og med barnets selvværd. Derfor er der også behov for, at det pædagogiske personale i dagtilbuddene sikrer alsidige sansemotoriske udfordringer til alle børn, og at det pædagogiske personale er opmærksomme på

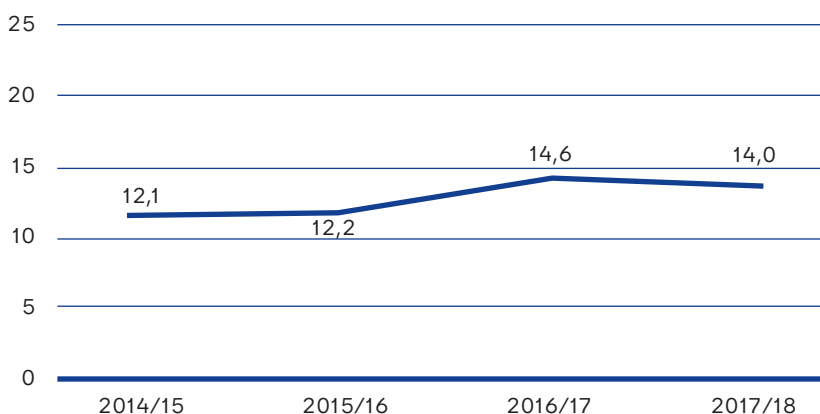
om børn bevæger sig ensidigt eller som måske ikke har lyst til at bruge kroppen.

Status og udvikling for motorikken hos børnene i København bydækkende kan belyses via resultaterne af de årlige motoriske screeninger, der laves af sundhedsplejen hos elever i 0. klasse.

I København kan vi se, at andelen af børn med motoriske

udfordringer er faldet en smule siden sidste år, når vi ser på tværs af byen. Dog er der samlet set sket en stigning siden 2014/15. Denne vurderes at kunne tilskrives et styrket fokus på motorik og praksis i screeningerne, men det kalder samtidig på et behov for at følge udviklingen fremadrettet. I opgørelserne er kun medregnet børn, der har gået i et dagtilbud i København før skolestart.

Udvikling i andel børn med motoriske udfordringer i 0. klasse

Sansemotoriske fokuspunkter for børn i dagtilbud

På www.bedstssammen.kk.dk findes plakater om sansemotoriske fokuspunkter for vuggestue- og børnehavebørn samt for børn i indskolingsalderen. Plakaterne kan være guidelines for pædagogisk personale ift. hvad der sansemotorisk kan forventes på de forskellige alderstrin. Der findes også konkrete ideer til lege, der udfordrer sansemotorikken. Plakaterne kan være understøttende ift. dagtilbuddenes halvårslige trivselsvurderinger (TOPI-vurderinger). Med de sansemotoriske lege er der rig mulighed for at arbejde med flere pejlemærker og læreplanstemaer på én gang.

Sprogindsatsen

Børns sproglige kompetencer har stor betydning for deres muligheder for at udvikle sig, trives og lære. Det gælder fx børnenes muligheder for at indgå i børnefællesskaber. Når børn ikke har alderssvarende sprogkompetencer, ses det ofte, at de enten trækker sig eller bliver ekskluderet fra legefællesskaber med deres jævnaldrende. Sproget er samtidig centralt for at kunne give udtryk for følelser, meninger og behov, og det står derfor også i tæt relation til børnenes personlige udvikling og demokratiske dannelsesproces. Herudover er den tidlige

sprogudvikling afgørende for børns faglige udviklingsmuligheder. De børn der møder skolen med et solidt sprogligt fundament, er generelt også de børn som klarer sig bedst i resten af deres skole- og uddannelsesforløb. Dog har både danske og udenlandske undersøgelser påvist, at dagtilbud af høj kvalitet kan gøre en positiv forskel for børns sprogudvikling. Der er med andre ord et signifikant chancelighedsaspekt forbundet med opkvalificeringen af det pædagogiske arbejde med sprog i dagtilbuddene. Børns kommunikation og sprog udvikles i nære relationer, som i dagtilbuddet vil være i fælleska-

berne med andre børn og det pædagogiske personale. Det er centralt for sprogudviklingen, at barnet er en del af børnefællesskabet, og deltagelse i leg, samtaler og aktiviteter er afgørende for barnets tilegnelsesproces. Med den styrkede pædagogiske læreplan er legen et bærende element, samtidig med at sproget er et systematisk element i alle temaer. Det er også centralt, at det pædagogiske personale er bevidste om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene støttes i at indgå i fællesskaber med andre børn.

BUU-strategi 2019-2021

I dag har cirka 16 % af de københavnske børn sproglige udfordringer, når de starter i 0. klasse. Det vil vi i Københavns Kommune reducere til 11 %.

Resultater på sprogområdet

Københavns Kommune implementerede fra januar 2018 Børne- og Socialministeriets nye sprogvurderingsmateriale Sprogvurdering 3-6 år. Materialet kan anvendes løbende, når barnet er 3, 4 og 5 år samt i børnehaveklassen. Til forskel fra tidligere giver det nye materiale to separate scorere på hhv. talesproglige og før-skriftsproglige kompetencer. Derfor er det heller ikke muligt at undersøge børnenes sproglige udvikling over tid, som det blev gjort med det gamle materiale, før til næste år. Dog ved vi, at der hidtil har været en nedgang i andelen af børn med sproglige udfordringer de seneste år fra 17,7 procent i 2014 til 14,9 procent i 2017. Vi ved også, at der er blevet sprogvurderet flere børn i 2018, hvor tallet for samtlige sprogvurderede børn er 8244 mod 7777 sprogvurderede børn i 2017. Vores primære opmærk-

Sprogvurderingens kategorier

Data opgøres efter nedenstående indsatsgrupper på som børnene falder inden for pba. sprogvurderingen:

- Generel indsats (score over 25)
- Generel indsats OBS (score mellem 15 og 25)
- Fokuseret indsats (score mellem 5 og 15)
- Særlig indsats (score under 5).

Når der refereres specifikt til "børn med sproglige udfordringer", menes børn med en score under 15.

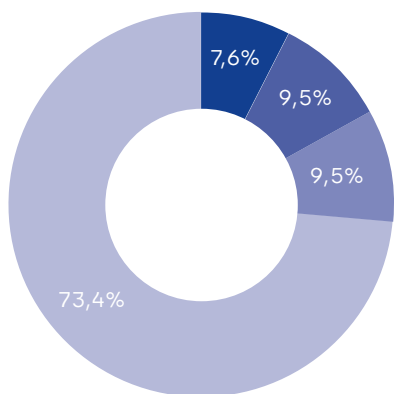
somhed er derfor nu, hvordan dagtilbuddene får løftet de sprogligt udfordrede børn ved at have fokus på sproget i den pædagogiske hverdagspraksis.

Sproglige kompetencer i 0.klasse

Når vi dykker ned i sprogvurderingsresultaterne for 0. klasse i 2018, kan vi se, at samlet set 17,1 procent af børnene blev vurderet til at have sproglige udfordringer (score under 15) inden for kategorien talesproglige

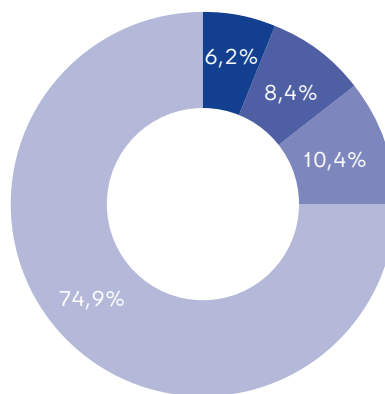
kompetencer. I sammenligning med 0. classescreeninger lavet efter den gamle metode for tidligere år ligger denne andel nogle procentpoint højere, hvilket dog kan hænge sammen med, at der er anvendt et nyt vurderingsmateriale. Kigger vi på de før-skriftsproglige kompetencer, er andelen med sproglige udfordringer i 2018 samlet på 14,6 procent og altså væsentlig lavere end på de talesproglige kompetencer.

Talesprog i 0. klasse

- Særlig indsats
- Fokuseret indsats
- Generel indsats OBS
- Generel indsats

Før-skriftsprog i 0. klasse

- Særlig indsats
- Fokuseret indsats
- Generel indsats OBS
- Generel indsats

Forskelle i sproglige kompetencer ved skolestart

Nedenfor er resultatet for sprogscreeningen i 0. klasse opgjort efter børnenes baggrund, fordelt på hhv. dansk og ikke-vestlig. Her fremgår det tydeligt, at en langt større del af børnene med ikke-vestlig baggrund har sproglige udfordringer sammenlignet med børn med dansk baggrund. Den

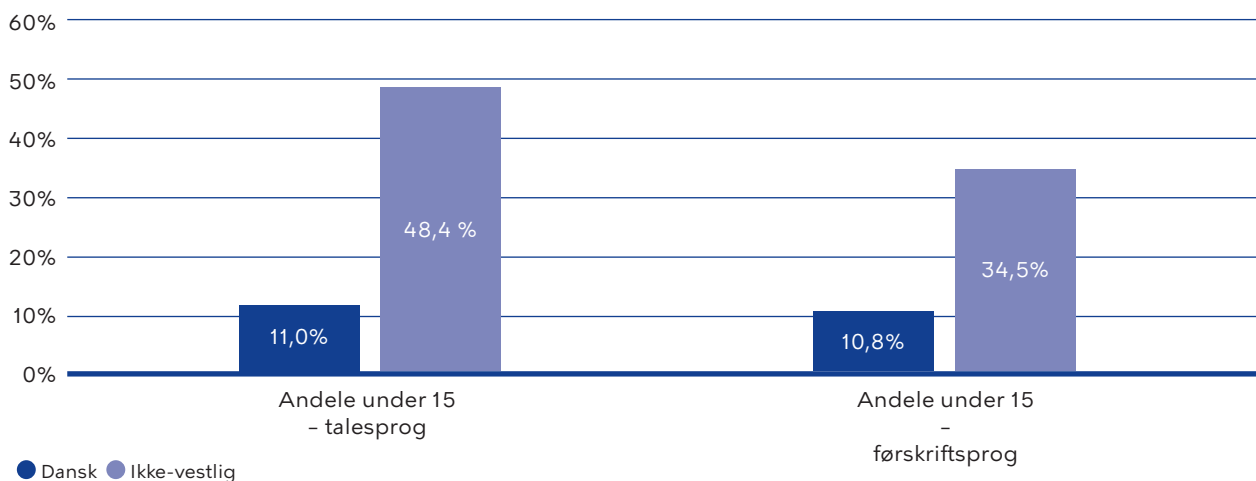
meget store forskel viser med andre ord, at der fortsat er en stor opgave i løfte de sproglige forudsætninger inden skolestart særligt for denne gruppe i dagtilbuddene.

Spredning i institutioner der sender børn med sproglige udfordringer videre

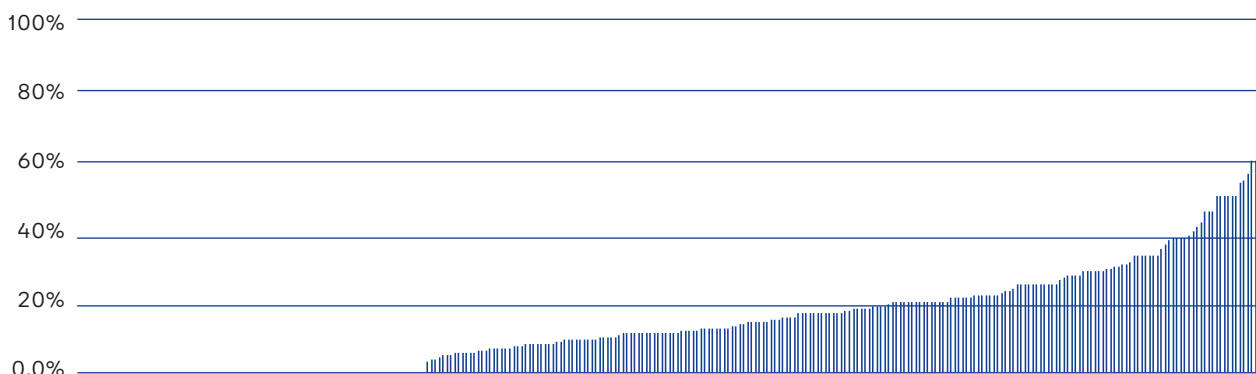
Dykker vi nærmere ned i data, kan vi også se, at der er stor

forskel på, hvor mange børn med sproglige udfordringer, der sendes videre fra de forskellige daginstitutioner. Som det fremgår af figuren nedenfor, er der institutioner, der har sendt flere børn videre med sproglige udfordringer inden for før-skriftsprog, mens andre ikke har sendt nogle børn med sproglige udfordringer videre i 0. klasse.

Sprogscreening, 0. klasse 2018 - fordelt på elevernes baggrund

Andele børn med sproglige udfordringer i før-skriftsprog i 0. klassescreeingen tilbageført til børnenes placering året før de startede i skole

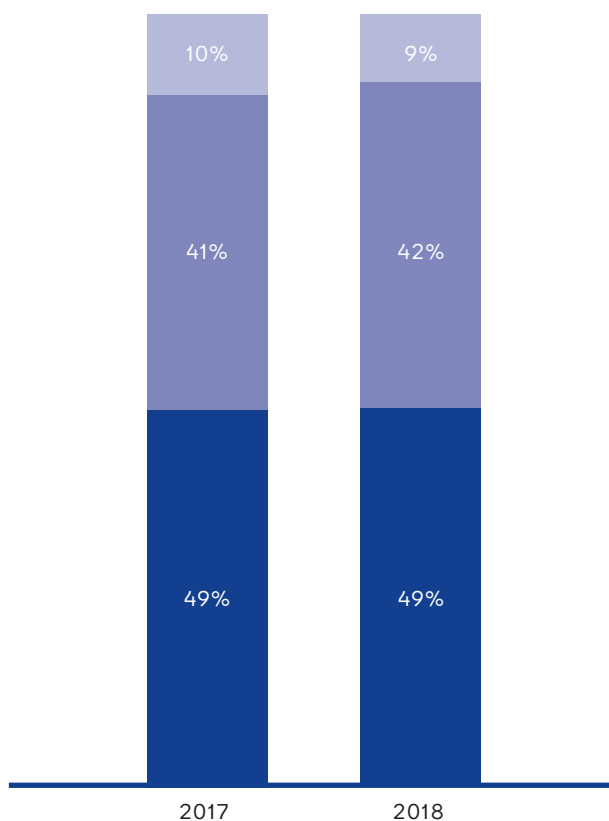
Hvad siger tilsynene på sprogområdet?

Ca. halvdelen af institutionerne blev vurderet til at kunne vedligeholde deres sprogindsats ved de pædagogiske tilsyn i 2018, hvilket svarer til niveauet fra året

før. Til gengæld er andelen, der har behov for ny/ændret indsats faldet en smule fra 2017-2018, hvilket peger på en mindre fremgang. Anbefalingerne i tilsynsrapporterne til institutioner der er vurderet til behov for ny/

ændret indsats, peger særligt på at styrke systematikken omkring institutionernes sprogarbejde men også at styrke det fysiske læringsmiljø som understøttende for børnenes sprogudvikling.

Sprogindsatsen

Anbefalinger fra tilsyn

Når man ser på tværs af de anbefalinger, der er givet til institutioner, der er vurderet til at have behov for tilpasning eller ny/ændret indsats, går følgende pointer igen for pejlemærket:

- at systematisere det generelle sprogarbejde, så alle har viden om, hvordan organisering af de pædagogiske aktiviteter understøtter børnenes sproglige udvikling.
- at systematisere sprogvurderingerne, så alle medarbejdere kender grundlaget for, hvornår børn udvælges til sprogvurdering, og efterfølgende ved, hvordan resultaterne af vurderingerne kan bruges i praksis gennem målrettet sprogstimulerende leg.
- at institutionerne udvælger en sprogansvarlig – gerne en pr. stue – og at det i fællesskab defineres, hvad dens rolle er, samtidig med at resten af personalet opnår grundlæggende viden om sprogarbejdet gennem relevante kurser.
- at få børnene yderligere i snak gennem vokseninitieret dialog, så sprogarbejdet bliver en fast del af det pædagogiske arbejde, og så hverdagsaktiviteter som fx måltidet bruges målrettet til at skabe samtaler.
- at institutionerne reflekterer over, hvordan det fysiske læringsrum kan understøtte sprogindsatsen med fx plakater, billeder og dekorationer og med fokus på afskærmede læsekroge eller sproglige interaktioner på legepladsen.

Pilotforsøg med sprog- vurdering af 2-årige

Ændringen af dagtilbudsloven i 2017 gav kommuner mulighed for at sprogvurdere 2-årige børn. I den forbindelse har Københavns Kommune deltaget i en pilotafprøvning af et nyt sprogvurderingsmateriale udarbejdet af/i samarbejde med

Socialstyrelsen. Evalueringen og resultaterne af afprøvningen kommer først på sommeren 2019, men interessen og behovet for deltagende vuggestuer viser, at der er stort behov for et materiale, som kan understøtte et systematisk arbejde med 0-2-årige børns sprogtilegnelse. Med fokus på de første 1000

dage i et barns liv og med indførelse af obligatorisk lærings-tilbud fra 1-årsalderen for børn i udsatte boligområder træder der et behov frem for at finde et systematisk materiale, som kan tydeliggøre og understøtte personalets arbejde med 0-2-årige børns sproglige udvikling i vuggestuer og dagpleje.

Styrket sprogarbejde i Klynge B i Brønshøj-Vanløse

"Nøglen har været at få teori om sprog og data oversat til hverdagspraksis". – Pædagogisk leder

I hele Klynge B i Brønshøj-Vanløse har man gennemført et kompetenceudviklingsforløb om sprog. Forløbet har taget udgangspunkt i klyngens behov for et fælles fagligt afsæt for sprogarbejdet, herunder sprogunderstøttelse i hverdagen og dansk som andetsprog. Derfor har alle klyngens medarbejdere deltaget i forløbet, som har varet 12 timer.

Pædagogisk leder og tovholder for sprogindsatsen i klyngen beskriver, at forløbet har givet en sprogfaglig basisviden i klyngen, som er tænkt ind i den styrkede læreplan. Fordi man har prioriteret, at alle klyngens medarbejdere har deltaget, oplever hun nu en klynge, hvor alle medarbejdere har viden om, og fælles afsæt for, hvordan sproget tænkes ind i den pædagogiske hverdagspraksis. Dette indebærer også et øget fokus på systematik i brugen af sprogvurderingsdata, hvor der er kommet fælles praksis i arbejdet med opfølgning på sprogvurderingerne. Samlet opleves det, at sprogarbejdet på tværs af klyngens institutioner er blevet kvalificeret, og at alle medarbejdere nu har styrkede forudsætninger for at indarbejde og samarbejde om understøttelse af børnenes sprog i den pædagogiske hverdagspraksis.

Forældresamarbejde – forældrepartnerskab

Pejlemærket om forældresamarbejde handler om, at forældre og institution skal indgå i et tæt og ligeværdigt samarbejde og partnerskab om det enkelte barns udvikling og trivsel, og at forældrene ses som en ressource i samarbejdet.

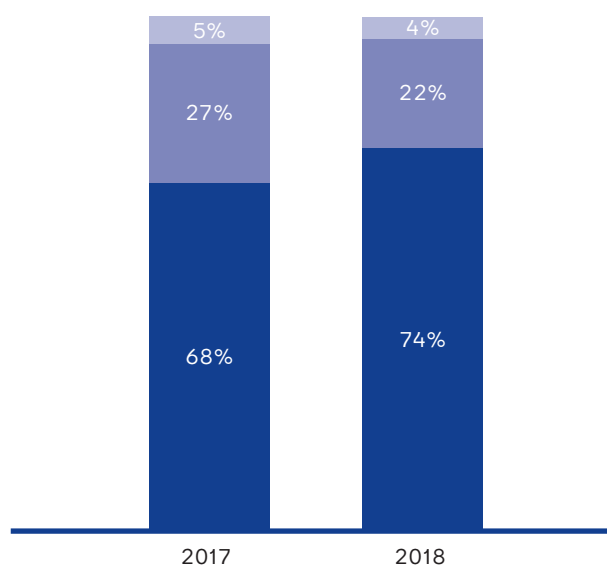
Ved vurderingen af forældresamarbejdet ved de pædago-

giske tilsyn ser det ud til at gå rigtig godt med forældresamarbejdet. Der ses både en stigning i andelen af institutioner, der vurderes til at kunne vedligeholde deres indsats siden 2017, og pejlemærket vurderes generelt meget positivt med 74 procent i vedligehold af indsats i 2018.

Samtidig med at det er positivt, at der ses fremgang på pejlemærket i de pædagogiske konsulenternes vurderinger,

er der nogle forbehold for den overordnede meget høje vurdering, idet vurderingen tager udgangspunkt i dialogen med institutionen og ikke kriteriebaserede observationer. Der kan derfor være en mulighed for, at intentioner om forældresamarbejdet i nogle tilfælde ikke nødvendigvis afspejler praksis.

Forældresamarbejde

Anbefalinger fra tilsyn

Når man ser på tværs af de anbefalinger, der er givet til institutioner, der er vurderet til at have behov for tilpasning eller ny/ændret indsats, går følgende pointer igen for pejlemærket:

- at skabe gode rutiner og systematik omkring forældresamarbejdet i det daglige pædagogiske arbejde med en fast procedure for afleverings- og hentesituationen, der er tydelig for både personale og forældre.
- at finde en systematisk form på forældresamtalerne, der lægger op til udvekslende samtaler og inddragelse af forældrene med fælles mål og handleplaner.
- at adgang til læreplaner, værdigrundlag m.m. er let tilgængelig, og at institutionerne overvejer, om kommunikationen til forældrene kan blive endnu skarpere ved fx at afstemme indhold i nyhedsbreve og lignende med forældregruppens behov.

Et stærkt forældresamarbejde er væsentligt for børnenes trivsel, læring og udvikling. Derudover har en velfungerende forældreindflydelse et væsentligt demokratisk element, som på flere måder allerede er et indsatsområde i kommunen bl.a. gennem principper for dialog i *Sammen om byen* og fremadrettet i Bør-

ne- og Ungdomsudvalgets strategi med øget fokus på inddragelse. Bl.a. ønsker forvaltningen at styrke forældreindflydelsen i de kommunale klyngers forældrebestyrelser og enhedernes forældreråd, hvor en udfordring i dag er forståelsen og udnyttelsen af de kompetencer og opgaver, som ligger i de to organer

og ikke mindst i samarbejdet mellem dem. Det undersøges derfor i foråret 2019, om der er klynger, der ønsker at indgå i pilotforsøg som undersøger og afprøver, hvorvidt der er potentiale i at foreslå en ændring af organiseringen eller fordelingen af kompetencer.

Forældredeltagelse ved faglig dialog i tilsyn

Fra januar 2018 har det været en obligatorisk del af tilsynskonceptet i København, at der inviteres en forældrerepræsentant/forældrerådsrepræsentant med til den faglige dialog, der afholdes mellem pædagogisk konsulent og institution ved det årlige tilsynsbesøg. Hensigten med dette er at fremme forældreperspektivet i dialogen om institutionens kvalitet og udviklingsbehov i forældresamarbejdet samt kvaliteten bredt set.

BUU-strategi 2019-2021

Gennem en styket inddragelse af forældrene vil vi sikre, at forældre ikke blot høres eller orienteres, men i højere grad bidrager positivt til at gøre en forskel. Vi har bl.a. samlet gode erfaringer med dette i en guide til forældre. **Se mere på** bedstssammen.kk.dk/indhold/samarbejde-med-foraeldre

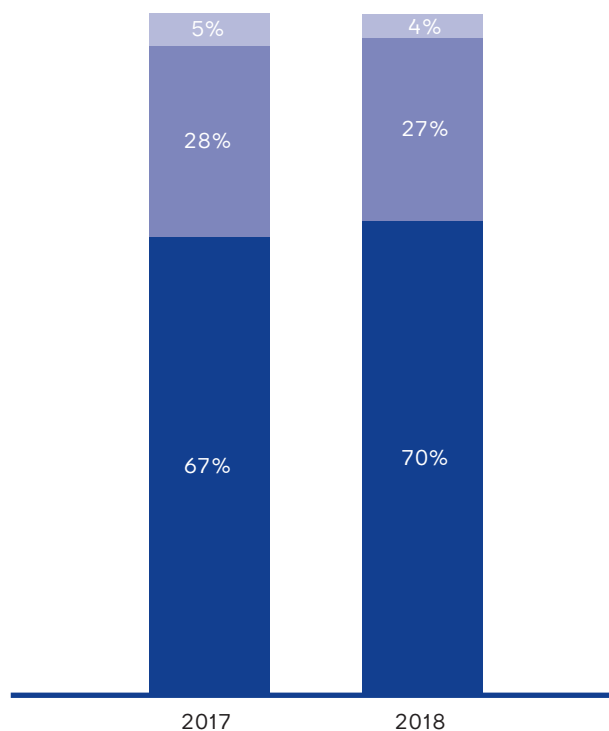
Sammenhæng – også i overgange

Alle børn og unge skal opleve en helhed i deres liv gennem sammenhæng i hverdagen i institutionen og ved overgang fra hjem til dagtilbud og fra dagtilbud til skole. Fokus på sammenhæng skal sikre, at alle børn og unge

oplever en helhed i deres liv – fx i forbindelse med overgange, hvor der skal foregå et systematisk og helhedsorienteret samarbejde mellem hjem, dagtilbud og skoler som grundlag for vidensoverdragelse og sammenhængende pædagogiske og faglige indsatser for alle børn. Det kræver både, at børnehaverne er nysgerrige på, hvil-

ken virkelighed børnene møder i skolen og fritidsinstitutionerne, samt at skole og fritidsinstitution er nysgerrige på, hvilket læringsmiljø og pædagogisk praksis, der er i børnehaverne. Som det fremgår af figuren nedenfor, ligger arbejdet med Sammenhæng og overgange på et højt niveau og udvikler sig positivt.

Sammenhæng og overgange

Anbefalinger fra tilsyn

Når man ser på tværs af de anbefalinger, der er givet til institutioner, der er vurderet til at have behov for tilpasning eller ny/ændret indsats, går følgende pointer igen for pejlemærket:

- at finde en fælles tilgang til, hvornår et barn vurderes som børnehaveparat eller skoleparat.
- at institutionerne er nysgerrige på, hvilken virkelighed børnene møder i skolen og fritidshjemmet, så de kan blive klædt på med de rette kompetencer, samt at alle børn kommer på mindst et besøg hos skolen/fritidshjemmet.
- at opmærksomheden skærpes på systematikken i overgange af ind- og udskoling af et barn, så disse foregår med en fast procedure for vidensoverdragelse.
- at lægge vægt på at skabe trygge og tydelige overgange i det daglige – fra hjem til institution, leg til samling, legeplads til spisning – samt at opmærksomheden skærpes på, hvordan børn i udsatte positioner ofte har det sværere i disse overgangssituationer.
- at drøfte, hvordan den integrerede institution kan lave kontinuerlige projekter og aktiviteter på tværs af afdelinger, hvor de evt. også tænker skolen ind.

Nedgang i antal omgængere

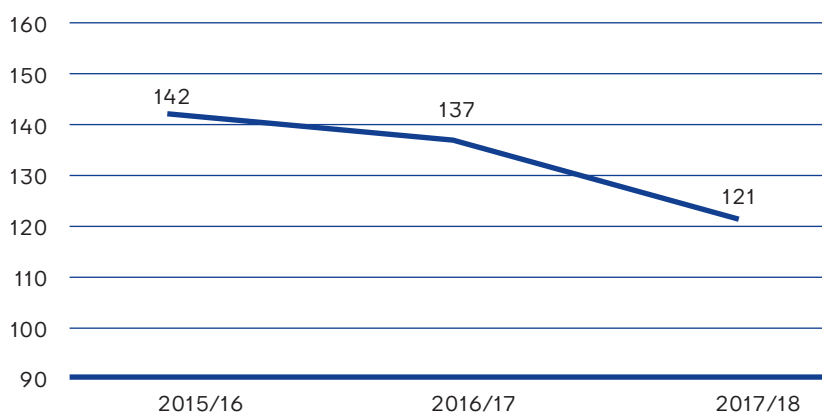
Billedet af at der er en god udvikling i arbejde med sammenhæng og overgange i institutionerne understøttes af øvrige data. I en treårig periode fra skoleåret 2015/16 til 2017/18 er der sket et fald i antallet af omgængere i 0. klasse blandt børn, der har gået i Københavnske daginstitutioner. At færre børn oplever at gå om i 0. klasse understøtter billedet af, at der er god udvikling i arbejdet med at skabe gode overgange fx via vurdering af børnenes skoleparathed. Bl.a. har der været et

styrket fokus på vidensoverdragelse med udviklingen og implementeringen af det digitale redskab KbhOvergang. Dette redskab giver bl.a. mulighed for at udarbejde viden om, hvor barnet er i sin udvikling, i hvilke sammenhænge barnet trives, og hvornår det er svært, samt hvilke opmærksomheder det modtagne personale kan have for at understøtte en god start for barnet i det nye. På institutionsniveau giver redskabet børnehaven mulighed for at få overblik over eller måske øje på nødvendige tiltag, der kan sikre

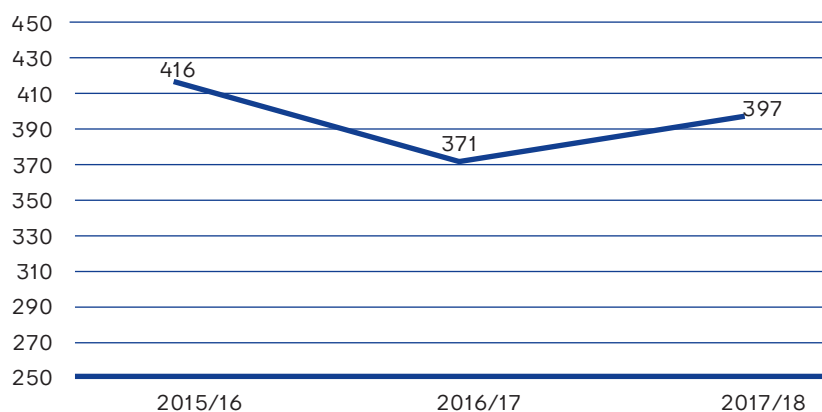
en god overdragelse generelt for institutionen. Udviklingen og implementeringen af redskabet er tilrettelagt som en proces af flere etaper, og der arbejdes fortsat på at gøre redskabet mest muligt brugervenligt for det pædagogiske personale og forældre. Implementeringen forventes at nå sin afslutning i 2019/2020.

Figuren nedenfor viser den årlige nedgang i antallet af omgængere i 0. klasse på tværs af byen. Hertil vises også udviklingen i antallet af udsættere.

Omgængere 0. klasse

Udvikling antal skoleudsættere

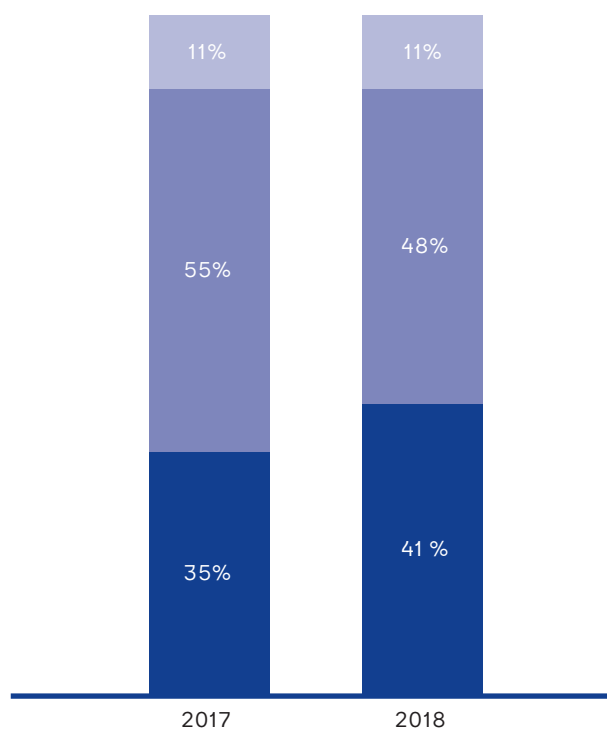
Refleksion og systematik i den pædagogiske praksis

Trivsel, læring, udvikling og dannelse. At arbejde systematisk giver mulighed for at skabe struktur og klare rammer i det daglige arbejde og på den måde understøtte den pædagogiske faglighed. Metoder kan åbne

op, konkretisere og udvikle den praksis, som man er en del af. Det er vigtigt at skabe en refleksiv praksis, hvor der kan gives systematisk, konstruktiv og professionel feedback mellem medarbejdere og ledere som en del af en fælles proces til gavn for kerneopgaven, arbejdsmiljøet og samarbejdet.

I 2018 er 41 procent af institutionerne vurderet til at kunne vedligeholde deres indsats i forbindelse med pejlemærket Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis. Selvom andelen af institutioner, der kan vedligeholde deres indsats under dette pejlemærke, er forholdsvis lav, kan vi se, at udviklingen fra 2017 går i den rigtige retning.

Krav om refleksion og metodisk systematik

● Behov for ny/ændret indsats ● Tilpasning af indsats ● Vedligeholdelse af indsats

Anbefalinger fra tilsyn

Under pejlemærket om krav om refleksion og metodisk systematik er det især følgende gennemgående pointer, der træder frem i tilsynenes anbefalinger til de institutioner, der bliver vurderet til at have behov for enten at tilpasse eller ændre deres indsats. Pointerne under dette pejlemærke kan ses som en afrunding på de første fem pejlemærker. Pejlemærkets centrale begreber som refleksion, fælles faglig tilgang, målsætning og evaluering er nemlig vigtige begreber i den pædagogiske praksis generelt og dermed også gennemgående for anbefalingerne til de fem andre pejlemærker. Det anbefales:

- at der er klarhed og fælles forståelse for, hvad kerneopgaven går ud på, og at ledelsen sørger for, at den fælles faglige tilgang bliver velkendt hos hele personalegruppen og omsat i praksis.
- at opstille konkrete, operationaliserbare mål for alle pejlemærkerne samt at oparbejde en evalueringskultur med udvalgte evalueringsmetoder, så alle på tværs af personalet systematisk forholder sig til institutionens mål.
- at sætte fokus på kollegial feedback og løbende videndeling, som sikrer, at alle arbejder med samme metode og formål, hvilket bidrager til at skabe en rød tråd i den samlede pædagogik.
- at styrke skriftligheden, så vigtig viden om enkelte børn og diverse tiltag ikke er personbåren, men tilgængelige for alle – også nye medarbejdere.
- at skabe overblik over, hvilke metoder og skemaer, der benyttes, om det er de mest hensigtsmæssige, og om de bliver benyttet på samme måde på tværs af personalet.
- at skabe en tydelig organisering, hvor alle kender deres roller samt formål med diverse aktiviteter, hvilket vil hæve det pædagogiske niveau generelt i institutionen.
- at personalemødestrukturen ikke kun levner plads til koordinering og praktik, men også faglige temaer, refleksion samt udveksling af perspektiver, der tager udgangspunkt i børnenes læringsmiljøer.

Ledelse af dagtilbud

Pejlemærket om refleksion og systematik står i tæt sammenhæng med kvaliteten af den faglige ledelse og favner ledelsens forståelse af kvalitet på alle pejlemærker. Vi ved fra forskning, at en kompetent og tydelig faglig ledelse, der sætter klare rammer for hverdagslivet og læringsmiljøet, bidrager positivt til kvaliteten af vores dagtilbud. Den faglige ledelse skal være nærværende og instruerende men også inddragende. Samlet forudsætter dette, at lederne selv har en reflekteret og formuleret forståelse af kvalitet, der kan

deles med medarbejderne og andre samarbejdspartnere, og som kan danne baggrund for det ledelsesfokus, der kontinuerligt skal understøtte den faglige udvikling gennem medarbejdernes systematik og refleksion. En måde at belyse den faglige ledelse er ved at se på besvarelser i de trivselsundersøgelser, der gennemføres i kommunen hvert andet år. Her spørges der ind til forskellige parametre, der har betydning for trivslen på arbejdspladsen, herunder ledelse. Skalaen går fra 1-7, hvor 7 svarer til den højeste mulige tilfredshed. Når vi ser specifikt på pædagogisk personale i kommunens

kommunale og selvejende 0-6 årsinstitutioner, ses der overordnet en pæn oplevet tilfredshed med ledelsen.

Fx spørges der ind til, hvorvidt personalet oplever, at den nærmeste leder sætter tydelig retning for den faglige kvalitet. Her ligger den gennemsnitlige besvarelse i 2019 på 5,5, hvilket er en anelse over gennemsnittet i hele forvaltningen, der er på 5,3. Et andet vigtigt punkt i den faglige ledelse er det pædagogiske personales oplevelse af at få faglig sparring fra sin nærmeste leder. Her ligger den gennemsnitlige besvarelse i 2019 på 5,4.

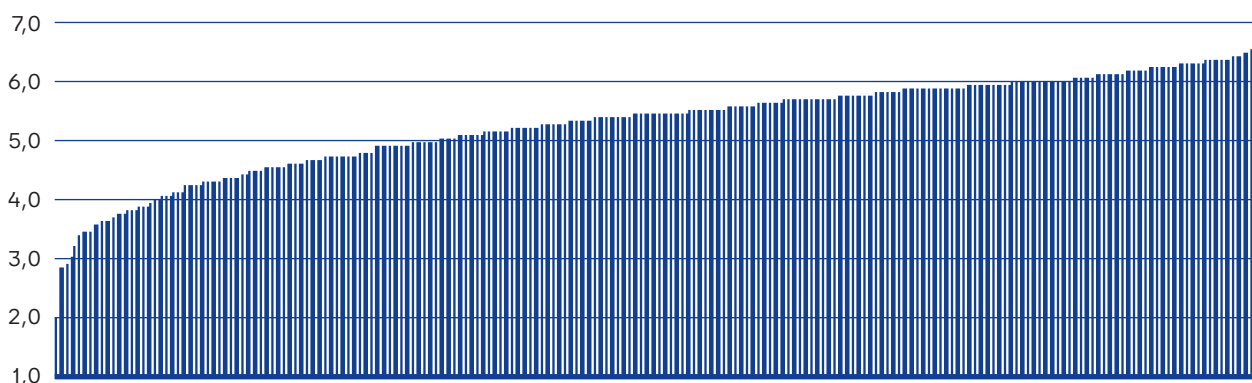
	2017	2019
Sætter din nærmeste leder tydelig retning for den faglige kvalitet?	5,3	5,5
Får du faglig sparring og støtte fra din nærmeste leder?	5,2	5,4

Ovenstående tal viser et gennemsnit, og det er relevant også at tage højde for de nuancer, gennemsnittet dækker over. Dykker vi fx

nærmere ned i den oplevede kvalitet i forhold til faglig sparring og støtte, kan vi se en spredning i den oplevede tilfredshed (figur

herunder). Dette kalder på en opmærksomhed på, hvordan vi sikrer, at der er en nærværende faglig ledelse i alle byens dagtilbud.

Får du faglig sparring og støtte fra din nærmeste leder? (Gennemsnit opgjort per institution)

Dagplejen

I Dagplejen er barnet en del af en lille børnegruppe i et nært pasningsmiljø samtidig med at det også får mulighed for at indgå i større børnefællesskaber i dagplejegrupper. Dagplejegrupperne består af teams af 5-8 dagplejere med børn, som mødes en dag om ugen i dagplejens lokale legestue, hvor børnene kan lege, og dagplejerne kan udveksle erfaringer og inspirere hinanden.

Kvaliteten i den kommunale og private dagpleje i København

sikres løbende gennem tilsyn med de forskellige dagplejetilbud. For de private dagplejere føres der fx tilsyn ved at pædagogerne i dagplejekontoret løbende fører tilsyn med den private dagplejer ved at komme på anmeldte og uanmeldte besøg i pasningshjemmet. Det første tilsynsbesøg finder sted allerede i løbet af de første 2 uger. Efterfølgende kommer den tilsynsførende pædagog på anmeldte besøg 5 gange om året.

Dagplejen i København udgiver desuden en rapport hvert år om forældrenes tilfredshed med

pasning af deres barn i dagplejen. Her har forældrene muligheden for at svare på spørgsmål, der bl.a. har fokus på barnets trivsel, aktiviteter i dagplejen og samarbejdet med forældrene. I København har forældretilfredsheden ligget stabilt og højt i en lang årrække. I 2018 svarede ca. 90 procent af undersøgelsens deltagende forældre i både kommunal og flerbørnsdagpleje at være 'tilfreds' eller 'meget tilfreds'. Figurerne nedenfor illustrerer forældretilfredsheden med den kommunale dagpleje og flerbørnsdagplejen i København i 2018.

Dagplejetyper

Dagplejen i København tilbyder i alt fire former for pasning for børn i alderen 6 måneder til 3 år:

- Kommunal dagpleje: En dagplejer passer tre eller fire børn i sit eget hjem.
- Flerbørnsdagpleje: Et team på tre dagplejere passer otte børn i kommunens lokaler.
- Privatdagpleje: En forælder passer, i eget hjem, sit eget og et andet barn – eller sine egne to børn under 3 år.
- Basisdagpleje: Et barn med særligt behov passes hos en dagplejer alene eller sammen med 1-2 børn – eller passes i basisflerbørnsdagpleje med 4 børn i alt.

Forældretilfredshed kommunal dagpleje 2018

● Meget tilfreds ● Tilfreds ● Hverken tilfreds eller utilfreds ● Utilfreds ● Meget utilfreds

Forældretilfredshed flerbørnsdagpleje 2018

● Meget tilfreds ● Tilfreds ● Hverken tilfreds eller utilfreds ● Utilfreds

¹Undersøgelsen omfatter forældre, der er ophørt med at få passet deres barn i dagplejen. Svarprocenten er 48 pct. i dagplejen og 35 pct. i flerbørnsdagplejen.

Kapitel 2

Chancelighed

I dette kapitel er der fokus på Københavns arbejde med at skabe chancelighed gennem barnets første 1000 dage.

De første 1000 dage

I Københavns Kommune ønsker vi at skabe chancelighed, så alle børn og unge trives og har gode muligheder for at udvikle sig. Børnegruppen i København er kendetegnet ved store forskelle i børnenes socioøkonomiske baggrunde og med stor diversitet i forældrenes uddannelsesniveau, indkomst og arbejdsmarkedstilknytning. Vi ved fra forskningen, at børns familiebaggrund har stor betydning for deres forudsætninger for at klare sig senere i livet. Men vi ved også, at børnenes deltagelse i et højkvalitetsdagtilbud kan have større betydning end deres familiebaggrund for deres fremtidige muligheder.² Udsatte børns deltagelse i dagtilbud har en stor, positiv

betydning for børnenes videre læring, livsduelighed og chancelighed, forudsat at dagtilbuddet er af høj kvalitet.

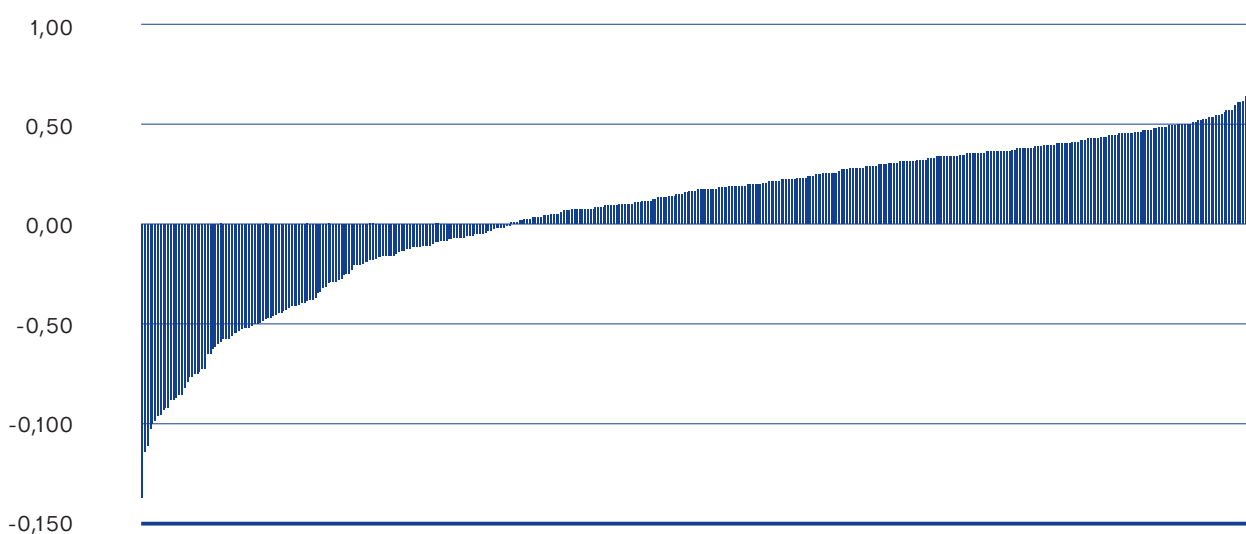
Det er således en væsentlig ambition at udligne betydningen af de forskellige livsvilkår, der er for børnene i vores by. Det gør vi gennem en tidlig indsats i de første 1.000 dage af barnets liv og gennem at skabe højkvalitetsdagtilbud, hvor alle børn trives og udvikler sig gennem positive relationer til både voksne og andre børn. Alle københavnske børn skal – uanset deres baggrund – have mulighed for at klare sig godt både personligt, socialt og fagligt. I dette kapitel belyser vi, hvordan vi arbejder – og er på vej – med at lykkes med at øge chanceligheden for byens

børn på 0-6 årsområdet.

Dette belyses med data fra programmet Tidlig Indsats 0-6 år, der er gennemført i Københavns Kommune i 2017-2019. Insatserne i programmet har haft - og fortsætter med at have - til hensigt at sikre, at børn og familier i sårbare og udsatte positioner meget tidligt får hjælp til at udvikle de nødvendige forudsætninger for, at børnene kan deltage, lære og trives i daginstitutionens børnefællesskaber.

Figuren nedenfor viser fordelingen af institutionernes socioøkonomiske baggrund, hvor forældrenes uddannelsesbaggrund, indkomstniveau og arbejdsmarkedstilknytning er omregnet til én samlet værdi.

Socioøkonomisk baggrund fordelt på institutioner for hele byen

² Kilde: Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I. & Taggart, B. (2010). *Early Childhood Matters. Evidence from the Effective Pre-school and Primary Education Project*. Routledge Taylor & Francis Group; Gupta, D.N. & Simonson, M. (2013). *Effekter af daginstitutionstilbud*. BUPL.

Opsøgende forældre-samarbejde

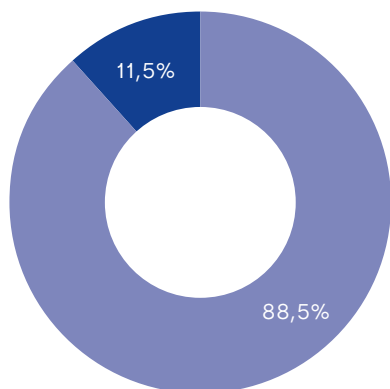
I København har vi fokus på at støtte forældre i sårbare og udsatte positioner i at skabe bedre udviklingsbetingelser for deres børn samt på at sikre bedre sprogstimulering af tosprogede småbørn. Som en del af programmet Tidlig Indsats har vi igangsat opsøgende forældre-samarbejde, hvor sundhedsplejersker og/eller støttepædagoger har taget kontakt til og efter aftale været på hjemmebesøg

hos familier i målgruppen. Ved hjemmebesøget er familierne blevet informeret om dagtilbud med henblik på at motivere dem til at skrive deres barn op til dagtilbud. Derudover har der været fokus på at guide forældrene til leg og samvær med barnet gennem uddeling af materiale (bøger, spil, motorikkort mv.) og rådgivning heri.

I alt 345 børn har modtaget hjemmebesøg i den opsøgende indsats i perioden september 2017 til medio februar 2019.

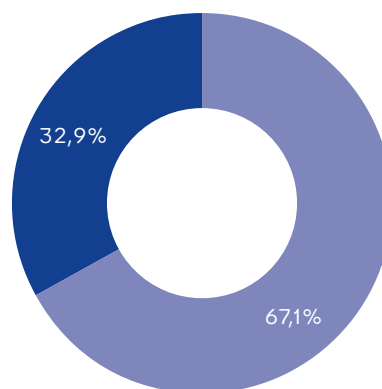
I en evaluering af indsatsen fra foråret 2019 ses det, at ca. 40 pct. af de besøgte børn er startet i dagtilbud efterfølgende. Dog kan det ikke påvises, hvorvidt børnene ville være startet uanset. Nedenstående figur viser forskellen i andelen af børn uden for dagtilbud i udsatte boligområder og ikke-udsatte boligområder³. Hertil vises forskellene i socioøkonomi blandt indmeldte og uindmeldte 1-årige børn i og uden for udsatte boligområder i København⁴.

1-årige uden for dagtilbud i ikke udsatte boligområder

● I dagtilbud
● Uden for dagtilbud

1-årige uden for dagtilbud i udsatte boligområder

● I dagtilbud
● Uden for dagtilbud

1-årige	Bosat i udsat område	Ikke bosat i udsat område
Uindmeldt	-1,02	-0,29
Indmeldt	-0,93	-0,19

³ per februar 2019

⁴ Per 5. september 2018. Der mangler socioøkonomiske data for ca. 25 procent af de uindmeldte børn i udsatte områder.

I København er det målet, at alle udsatte og tosprogede familier, hvis børn ikke er indmeldt i et dagtilbud, tager imod tilbuddet om et opsøgende besøg af sundhedsplejersken, samt at alle 1-2-årige børn i udsatte boligområder vælger at gå i dagtilbud. Evalueringen af den opsøgen-

de indsats sammenholdt med ovenstående data peger på, at den opsøgende indsats med fordel kan styrkes i de udsatte boligområder fremadrettet for at nå målene. Andelen af børn uden for dagtilbud er fortsat væsentligt højere i de udsatte boligområder, samtidig med at socioøkonomi-

en er betragtelig lavere for disse børn. Lovgivningen om obligatorisk læringstilbud, som træder i kraft sommeren 2019, indebærer desuden, at børn bosat i udsatte boligområder, som ikke er indmeldt i et dagtilbud, når de fylder 1 år, fremover skal gå i et obligatorisk læringstilbud af 25 timer.

BUU-strategi 2019-2021

Det er et mål at alle udsatte og tosprogede familier, hvis børn ikke er indmeldt i et dagtilbud, tager imod tilbuddet om et opsøgende besøg af sundhedsplejersken.

I dag er 24 % af de 1-2-årige børn, som er bosat i et udsat byområde, ikke indmeldt i et dagtilbud. Vi ønsker, at alle 1-2-årige børn bosat i et udsat byområde vælger at gå i dagtilbud. Herudover kan vi se, at sundhedsplejen ser 83 % af en årgang ved 8-10 måneders alderen. Det vil vi forbedre til 90 %

Måleretted kvalitetsløft i 70 institutioner

Deltagelse i et dagtilbud af høj kvalitet har positiv betydning for børns læring, trivsel og udvikling og dermed for at skabe chancelighed. Hvis vi skal give Københavns børn de bedste muligheder, skal alle dagtilbud være af høj kvalitet. Det indebærer et stærkt læringsmiljø med fokus på læring, leg, stimulering, udforskning, trivsel og samspil og med en høj grad af trykthed, nærvær og lydhørhed mellem voksne og børn. Som en del af programmet Tidlig Indsats har der siden 2017 været fokus på at sætte strategisk ind for at styrke læringsmiljøet og pædagogikken i de 70 daginstitutioner i

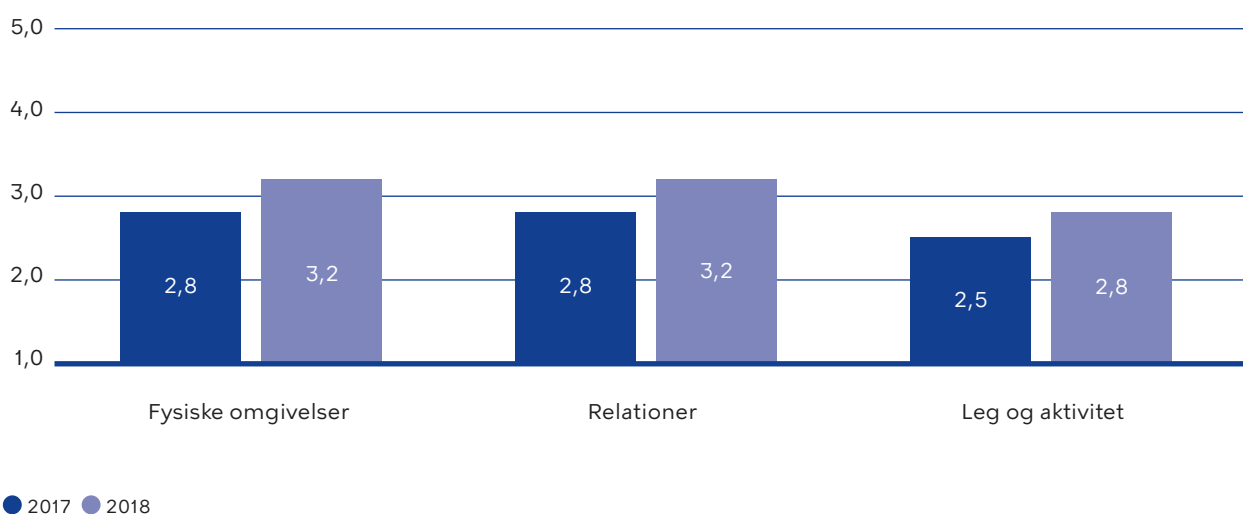
byen, der er vurderet til at have de fleste og mest udsatte børn. De 70 deltagende institutioner har deltaget i en vurdering af læringsmiljøet ud fra en systematisk tilgang med et kriteriebaseret kvalitetsvurderings- og udviklingsredskab, KIDS, hvor der i 2017 og 2018 er foretaget observationer af praksis af både leder, en pædagog samt en eksternt evaluator. Efter den første vurdering har institutionerne udarbejdet en handlingsplan for, hvordan de ville udvikle pædagogikken og læringsmiljøet for derigennem at styrke børnenes lærings- og deltagelsesmuligheder. Institutionerne har fået tilbud om at deltage i forskellige kompetenceudviklingsaktiviteter samt modtage praksisnær faglig

supervision. Indsatsen vurderes i høj grad at have bidraget til at give et fælles sprog for og metoder til at arbejde med kvalitet i dagtilbuddene. I det følgende præsenteres resultaterne af indsatsen.

Kvaliteten er løftet hos de fleste deltagende institutioner

Vurderingerne forholder sig til en række aspekter inden for følgende tre kvalitetsparametre i læringsmiljøet: 'Fysiske omgivelser', 'Relationer' og 'Leg og aktivitet'. Ser vi bydækkende på udviklingen af resultaterne fra de 70 institutioner fra 2017-2018, er der sket positiv fremgang på alle tre parametre. Vurderingsskalaen går fra 1-5, hvor 5 angiver den højeste mulige kvalitet⁵.

Overordnet udvikling i KIDS-vurderinger

⁵ Vurderinger opgjort på eksterne evaluatore

Store forskelle i niveau og udvikling både imellem institutioner og internt i institutioner

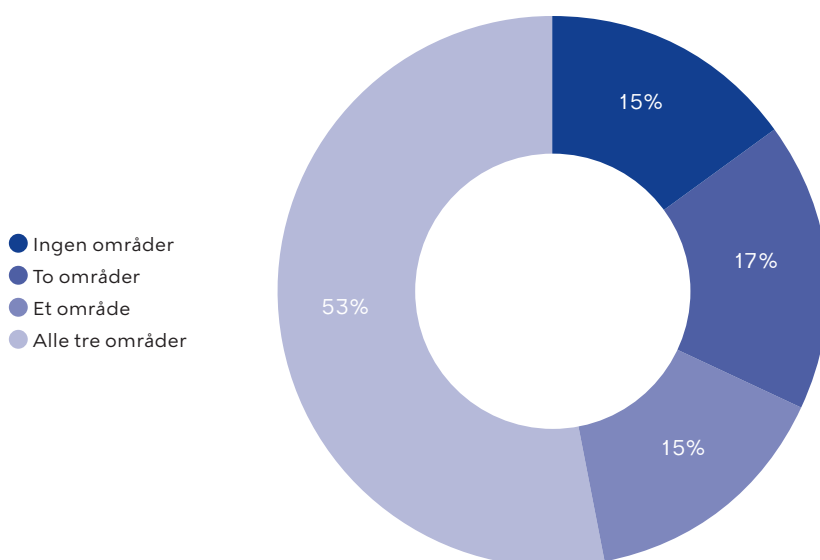
Den gennemsnitlige udvikling på de tre parametre dækker over store variationer institutionerne imellem. Hos 53 procent har der været positiv fremgang på alle tre parametre. 15 procent har udviklet sig på to områder, mens 17 procent har udviklet sig på ét område og 15 procent slet ikke har udviklet læringsmiljøet

i perioden. Blandt de 15 procent findes også institutioner, som har haft en negativ udvikling på en eller flere af de tre parametre.

Det er positivt, at der er fremgang i den pædagogiske kvalitet hos mange af de institutioner, der har de fleste og mest udsatte børn i København, men vi kan også se, at vi endnu ikke er helt i mål med ambitionen om at skabe højkvalitetsdagtilbud for

alle børn. Niveauet er lavt i en del institutioner, og der er stor forskel på, hvor meget institutionerne har udviklet sig, mens de var med i Tidlig indsats. Herudover ses der også betragtelige interne kvalitetsforskelle mellem stuer, afdelinger og matrikler hos nogle institutioner med forskelle på op til flere point. Også kvalitativt træder dette frem som en opmærksomhed i vurderinger foretaget af eksterne evaluatore.

Andel institutioner med positiv udvikling fra 2017-18 på de 3 dimensioner

Central viden og erfaringer med udvikling af kvalitet i Tidlig Indsats

For at komme nærmere en viden om, hvilke forhold der skal til for at opnå det tilsigtede kvalitetsløft i institutionerne, ses der i dette afsnit på, hvad der kendetegner de 10 institutioner, der har haft hhv. mindst og mest udvikling fra 2017-2018 på tværs af Tidlig Indsats-institutionerne.

De 10 institutioner med den største udvikling havde et generelt lavere niveau ved vurderingerne i 2017. Institutionerne med mest positiv udvikling er gennemsnitligt gået mellem 1-1,2 point frem på hver af de tre parametre, mens de 10 institutioner med mindst udvikling er gået tilbage på alle tre parametre. Herudover har vi undersøgt den socioøkonomiske baggrund for institutio-

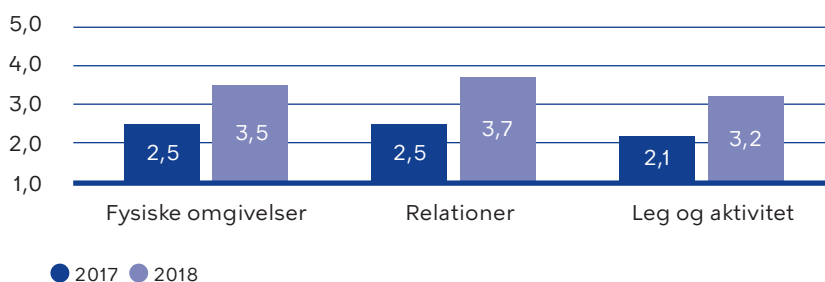
nerne, hvor det ses, at middel af socioøkonomi for de 10 institutioner, der samlet har udviklet sig mest, er en lille smule lavere end for dem, der har udviklet sig mindst. Dette viser altså, at der er gode muligheder for at løfte kvaliteten i institutioner med en lavere socioøkonomisk baggrund.

Når der videre ses på de kvalitative kommentarer fra KIDS-vurderingerne, viser der sig nogle forskelle mellem institutionerne på kvaliteten af læringsmiljøet. I institutionerne med mest udvikling ses det, at der er en vision eller nogle overvejelser bag måden, som institutionen er indrettet på. Især træder arbejdet med at skabe rum i rummet frem, hvilket skaber gode legemuligheder for børnene via tematiseret og tilgængeligt legetøj. I relationsarbejdet og i lege og aktiviteter ses der fx voksenakti-

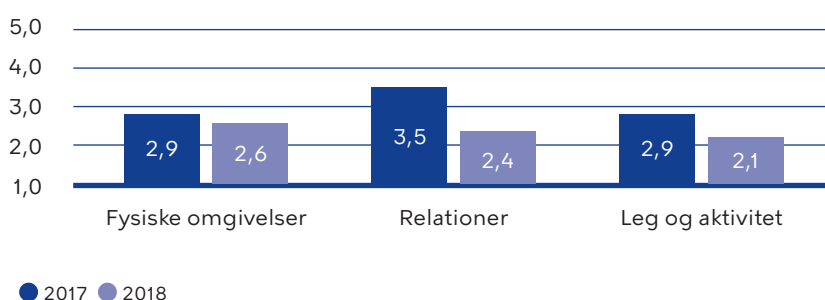
viteter, længerevarende lege og dialoger samt få konflikter.

For de 10 institutioner med mindst udvikling ses det, at institutionerne mangler et stykke vej i arbejdet med deres fysiske omgivelser. Der mangler at blive etableret tydelige ruminddelinger med lege- og læringszoner. Nogle stuer fremstår slidte og rodede, og der mangler tilgængelige materialer, der inviterer til leg. I forhold til relationer mellem børn og voksne er der ikke tilstrækkelig høj grad af inddragelse af børnene i lege, fællesskaber og hverdagsrutiner. Praktiske opgaver og voksen-voksen-kontakten kommer til at dominere over den positive barn-voksen-kontakt, og der mangler interaktion med børnene og engagement fra den voksnes side. Resultatet er, at børnene selv må finde på lege eller står tilbage uden legemuligheder.

10 institutioner med mest udvikling

10 institutioner med mindst udvikling

Kvaliteten løftes, når blikket for egen praksis skærpes

Generelt ses der en lavere vurdering hos de eksterne evaluatore, dvs. pædagogiske konsulenter, end hos de interne, dvs. ledere og pædagoger. Det kan skyldes, at ledere og pædagoger i højere grad har vurderet læringsmiljøet ud fra de intentioner, de har for deres pædagogik, end ud fra de konkrete handlinger, der faktisk finder sted under observationen. Et af formålene med at arbejde med den kriteriebaserede observation og vurdering er netop at få skærpet refleksionen og det faglige blik for egen praksis for derved at kunne skabe ændringer, hvor det er nødvendigt. Generelt ses det, at der er større overensstemmelse i vurderinger

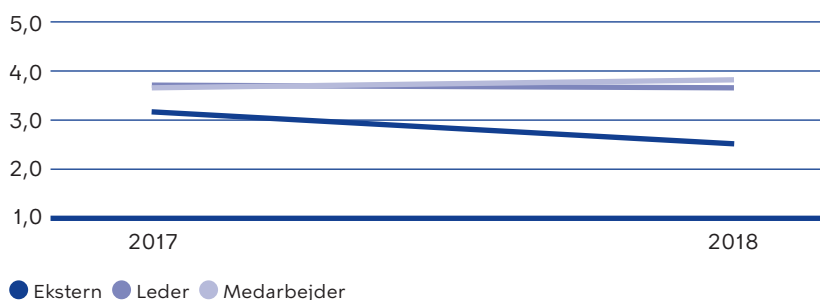
foretaget af intern og ekstern evaluator hos de institutioner, der har haft den størst udvikling fra 2017-2018. Hos institutionerne med lavest udvikling vurderer flere ledere omkring et point højere end den eksterne evaluator på flere spørgsmål og parametre.

Figurerne nedenfor viser forskellene i vurderingerne mellem de forskellige evaluatore på de ti institutioner med hhv. mindst og mest samlet udvikling fra 2017-2018 (samlet på alle tre parametre).

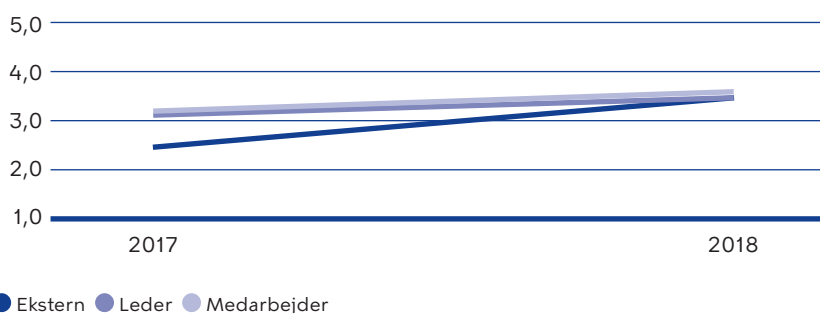
Figurerne viser, at der er sket en modsat udvikling for henholdsvis institutionerne med mindst udvikling og mest udvikling. Alle institutionerne har haft et

ens udgangspunkt, hvor forskellen mellem ekstern og intern evaluator har ligget på omkring 0,5 - 0,7 point. For institutionerne med mest udvikling ses det meget tydeligt, at forskellen mellem intern og ekstern evaluator mindskes i perioden, så de faktisk har samme vurdering af læringsmiljøet ved den sidste vurdering. Hos institutionerne med mindst udvikling bliver forskellen mellem ekstern og intern evaluering større i løbet af perioden. Det peger meget tydeligt på, at selve det at få skærpet blikket for egen praksis ved hjælp af systematiske og kriteriebaserede observationer medvirker væsentligt til at kunne udvikle denne praksis og skabe kvalitet i læringsmiljøet.

Udvikling alle tre parametre (institutioner med mindst udvikling)

Udvikling alle tre parametre (institutioner med størst udvikling)

Erfaringer fra fire institutioner

For at få større viden om, hvad der kendetegner institutionerne med mest udvikling, har vi i fire af institutionerne med mest udvikling interviewet pædagogiske ledere og pædagoger om, hvordan de har oplevet at arbejde med udvikling af læringsmiljøet gennem Tidlig indsats. På tværs af institutionerne viser der sig nogle temaer og fællestræk, som peger på, hvad der har kendetegnet de processer, der er foregået i institutionerne i forbindelse med arbejdet med at skabe kvalitet i læringsmiljøet

Faglig dialog og refleksion over praksis

Institutionerne lægger vægt på, at faglige dialoger med udgangspunkt i observationer skaber et godt udgangspunkt for at udvikle praksis. Det handler om at blive nysgerrig på den pædagogiske praksis og reflektere over, om pædagogikken kan se ud på en anden måde. Det pædagogiske personale har gode hensigter og intentioner, men det er ikke altid, at de afspejler sig i handlingerne. En leder fortæller fx, at de godt ved, hvad der er det rigtige, men når man kigger efter med en lup i

praksis, sker det i lidt færre tilfælde, end man havde regnet med. Observationerne og dialogerne gør, at de tænker mere i et børneperspektiv, fordi de sætter fokus på, hvad deres handlinger betyder for børnene. På den måde er de kriteriebaserede observationer med til at skabe bevidsthed, refleksion og dialog. Det fremhæves samtidig, at observationerne ikke må medføre en fejlfinderkultur. Fokus er på det faglige og ikke på det personlige. Det er vigtigt at skabe en god og tillidsbaseret feedbackkultur, hvor man kan hjælpe og støtte hinanden.

Arbejdsfællesskaber og organisering

Ledere og pædagoger peger på understøttelse, udvikling og vedligeholdelse af bæredygtige arbejdsfællesskaber som en vigtig forudsætning for udviklingen af kvalitet i læringsmiljøet. Observationerne har gjort dem opmærksomme på nogle situationer, hvor der er behov for at tage et fælles ansvar for at skabe kvalitet for børnene. Fx har de set, at der er store forskelle mellem stuerne, og at de har været meget i hver deres verden på hver deres stue. Nu arbejder de med, hvordan de kan lære af hinanden, dele med hinanden, kigge med hos hinanden og have tillid til at drøfte hinandens faglighed.

Pædagoger og ledere fremhæver, at arbejdet med de kriteriebaserede observationer medvirker til at skabe et fælles sprog om, hvad der er kvalitet. Det giver et fælles fokus og et fælles fagligt afsæt. Samtidig betyder det, at den faglige dialog lettere kommer til at handle om det faglige frem for det personlige. Udviklingen skal bæres af alle medarbejdere, så der bliver en nær forbindelse til den konkrete hverdag. En leder fortæller: "Vi italesætter begrebet chancelighed i hele institutionen. Børnene skal ikke være afhængige af, hvilken stue de går på."

Det betyder også, at man har organiseret sig på nye måder, som skaber et nyt samarbejde mellem personalet. Det kan fx være i legezoner, mindre grupper, faste grupper med forskellige aktiviteter og fokuserede

indsatser, fx sprog og motorik, praktisk gris på gangen, eller man har organiseret sig med primære og sekundære børn. Der er større systematik og planlægning. Samarbejdet og den nye organisering giver tid og opmærksomhed til det enkelte barn. Det rammesætter det faglige arbejde og muligheden for at understøtte alle børn og deres udvikling og trivsel. Et tæt samarbejde med den tværfaglige support og ressource teamet fremhæves også som en vigtig del af arbejdet.

Faglig ledelse

Som leder er det blevet oplevet som gavnligt at arbejde med observationer, handlingsplan samt muligheden for at få support, supervision og kompetenceudvikling. Fælles for lederne i de fire institutioner er, at de har arbejdet aktivt og systematisk med at holde det faglige fokus og oparbejde en kultur, hvor feedback og nysgerrighed på hinandens praksis er i fokus. Det kræver noget af ledelsen, for der skal hele tiden skabes sammenhæng i det, der foregår, og måden, man taler om det på. Der skal sættes mål, som både er ambitiøse og realistiske, og der skal prioriteres i indsatsområder.

Som leder er det vigtigt at have fokus på at støtte op om medarbejderne. Det kan være svært for nogle medarbejdere at skulle være undersøgende i forhold til hinandens handlinger, og her er det vigtigt som leder ikke at have en løftet pegefinger, men en støttende tilgang med fokus på, at det er en udviklingsproces.

En leder fremhæver, at det er handlingen, der er vigtig, og ikke intentionen, for den gør i selv ikke nogen forskel for børnene, hvis ikke den bliver fulgt op af handling. Samtidig er det vigtigt i refleksionen også at kunne tale om, hvilke intentioner der ligger bag handlingerne.

Kapitel 3

Strukturer og rammer for kvalitet

Dette kapitel stiller skarpt på den strukturelle kvalitet i dagtilbuddene. Strukturel kvalitet omhandler rammer og vilkår for dagtilbuddenes arbejde, som man ved har en betydning for børnenes trivsel, læring og udvikling.

Normeringer

Normering handler om forholdet mellem antal voksne og antal børn i institutionen. Fra forskning ved vi, at normering kan have betydning for barn-voksen-interaktionen og for børnenes sociale og kognitive kompetencer. En høj normering i samspil med andre strukturelle faktorer kan medvirke til at fremme dagtilbuddets pædagogiske kvalitet. Bl.a. ses det, at de voksne er bedre til at give børnene positiv støtte, og at børnene udviser bedre sociale interaktioner med hinanden og viser færre tegn på stress. Effekten af en god normering er størst for de mindste børn i vuggestuen. Forskningen anbefaler en normering på tre børn pr. voksen for de 0-2-årige, mens der ikke findes forskningsmæssige anbefalinger af normeringen for de større børn.

Gennemsnitsnormeringen i daginstitutionerne i København har ligget nogenlunde stabilt

Hvad siger forskningen om normeringer

- Normering kan have væsentlig betydning for barn-voksen-interaktion.
- Normering kan have betydning for børnenes sociale og kognitive kompetencer.
- 1 pædagogisk personale til 3 børn i vuggestuen anbefales

hen over de seneste tre år. På 0-2-årsområdet ligger gennemsnitsnormeringen på det samme som landsgennemsnittet med 3,1 barn per pædagogisk personale og således inden for den forskningsmæssigt anbefalede normering for aldersgruppen. På 3-5-årsområdet har der siden 2015 været en mindre stigning i det gennemsnitlige antal børn per pædagogisk personale, og København ligger lidt over landsgennemsnittet for aldersgruppen.

I denne opgørelse skal der dog tages forbehold for, at tallene er beregnet på pædagogisk personale inklusive ledere, der ikke

i alle institutioner kan forventes at indgå som faktisk personale på stuerne i dagligdagen. Hertil medregnes også de ekstra midler til personale, der gives målrettet til institutioner udvalgte institutioner i København, hvilket kan være med til at trække gennemsnittet op. Herudover er det et vilkår i daginstitutionerne, at normeringen kan svinge i løbet af dagen, da der er færre børn og voksne i ydertimerne. Tallene i dette afsnit gengiver således ikke den præcise normering på alle tidspunkter af dagen, men forholdet mellem antallet af ansatte pædagogiske medarbejdere og børn indskrevet i institutionen.

Normering daginstitution 0-2 år (Kilde: Danmarks Statistik)	2015	2016	2017
Landsgennemsnit			3,1
København	3,0	3,2	3,1

Normering daginstitution 3-5 år (Kilde: Danmarks Statistik)	2015	2016	2017
Landsgennemsnit			6,2
København	6,0	6,4	6,4

Økonomisk ramme for normeringer

I København giver vi de såkaldte sociale normeringer til de daginstitutioner, der har de fleste og mest udsatte børn, og disse midler indgår i gennemsnitsberegningerne ovenfor. Der er god ræson i at tildele sociale normeringer ud fra ambitionen om at øge chancen for byens børn, da høj kvalitet i bl.a. voksenkontakten i dagtilbuddet kan have særlig stor betydning for børn, der ikke har gunstige trivsels- og udviklingsbetin- gelser i hjemmet. Samtidig er det vigtigt, at der tilbydes gode arbejdsforhold samt rammer for tryghed og nærvær mellem børn og pædagogisk personale i alle

byens dagtilbud. For at belyse normeringerne i København nærmere kan vi se på de økonomiske rammer på området, altså grundbevillinger som pladspris og grundbeløb. Pladsprisen er institutionernes grundtildeling pr. barn og har derfor stor betydning for institutionernes økonomi til at ansætte pædagogisk personale. Når man alene ser på pladsprisen og grundbeløb, kan man udregne grundnormeringen – altså hvilken normering institutioner, der ikke modtager ekstra bevillinger, har mulighed for at have. Som det vises i tabellen nedenfor, vil disse institutioner i 2019 have råd til at ansætte, hvad der svarer til én voksen til knap fire børn på vuggestuer og

én voksen til 8,1 barn i børnehaver⁸. Der er ikke noget, der peger på, at de institutioner, der kun modtager grundbevillinger, generelt har lavere kvalitet end de, der modtager ekstra bevillinger. Men med ambitionen om høj kvalitet for alle byens børn er det væsentligt at kende og følge institutionernes grundrammer for antal børn per voksen. Fx ses der et fald i pladsprisen, når man ser hen over de seneste fem år. Som det illustreres i figuren på næste side, er vuggestuepladsprisen faldet med lidt over 1 procent.⁹ På børnehaver og småbørn er faldet på ca. 6 procent. Aktuelle pladspriser for 2019 kan ses i kapitel 5.

Mulig normering i 2019 for institutioner der kun modtager grundbevilling	Børn pr. voksen i vuggestue	Børn pr. voksen i børnehaver
Mulig normering for institutioner der kun modtager grundbeløb og pladspris	3,9	8,1

Sociale normeringer

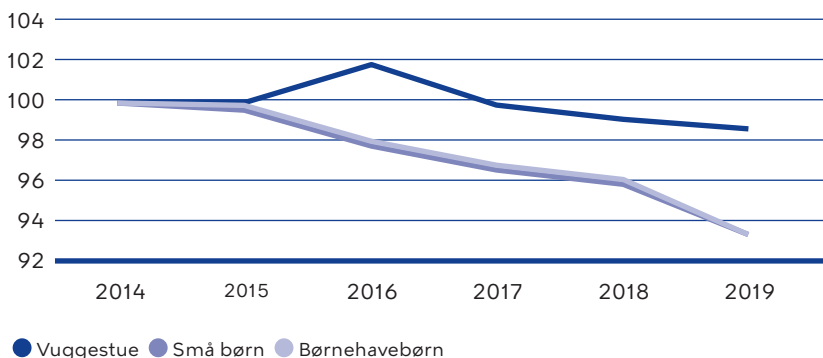
Sociale normeringer er en ekstra etårig bevilling, der tildeles de daginstitutioner på hele 0-13 årsområdet, der har flest af de mest udsatte børn. I 2019 er puljen til sociale normeringer på ca. 75 mio. kr. samt en ekstra pulje på 30,5 mio. kr. særligt målrettet børnehaver.

Beregningen af, hvilke institutioner der skal tildeles sociale normeringer, tager udgangspunkt i den børnegruppe, institutionerne har, og bygger på forældrenes socioøkonomiske forhold. Beregningen baserer sig på følgende kriterier:

- Børn med én forælder, der er enlig, og som på barnets fødselstidspunkt var under 26 år.
- Børn, hvor forældrene alene har grundskoleuddannelse.
- Børn med mindst én forælder, som er arbejdsløs eller i øvrigt ikke har tilknytning til arbejdsmarkedet.
- Børn, hvor bruttohusstandsindkomsten efter fradrag af arbejdsmarkedsbidrag er på eller under 161.106 kr.
- Børn med socialpædagogisk eller foranstaltning friplads

⁸ Institutionernes bevillinger til løn til pædagogiske personale er omregnet til, hvad det vil være muligt at ansætte af personale med en fordeling af 2/3 pædagoger og 1/3 medhjælpere. Indeholder bevilling til: pladspris løn, andel af grundbeløb, kompensation for fysiske forhold og sociale normeringer. Ledere ikke medregnet. ⁹ Tildelingen i overførselssagen 2019 medtaget.

Udvikling i lønpladspris 2014-2019

Gennemsnitlig alder ved start i institution i København

2015: 11,1
 2016: 11,2
 2017: 11,4
 2018: 11,5
 Alder i måneder. Opgjort på børn op til 32 måneder.

Forsøg med mindre børnegrupper

I forbindelse med Københavns deltagelse i Småbørnsløftet vil der i 2019-2022 blive lavet et forsøg med mindre børnegrupper i fire daginstitutioner med en høj andel af socialt udsatte børn. Vi ved fra forskningen, at mindre børnegrupper kan medføre en bedre social kontakt mellem børn og voksne, og at børn ofte føler sig mere trygge i mindre grupper. Med indsatsen 'Forsøg med mindre børnegrupper' er målet at styrke relationerne mellem børn og personale i institutioner med mange udsatte børn.

De fire institutioner skal i perioden arbejde med en eller flere børnegrupper, som er 20-25 % mindre end normalt. Forsøget skal gennem alle fire år følges af forskning med fokus på videndeling af de gode erfaringer. Formålet med forskningen er at

undersøge, hvilken betydning de mindre børnegrupper har for relationen mellem barn og voksen, og om dette har en effekt på børnene fx deres trivsel og sprog. Det skal også undersøges, hvordan arbejdet i mindre børnegrupper hænger sammen med arbejdsfællesskaberne og organiseringen af den pædagogiske praksis.

Kvalifikationer og uddannelsesniveau

Højere normering har ikke automatisk en positiv effekt på børnenes udvikling, da det er en forudsætning, at normeringen omsættes til bedre pædagogisk kvalitet. Dette kræver bl.a. uddannet personale. Ifølge forskningen er andelen af uddannede pædagoger i dagtilbuddene en af de faktorer, der har størst betydning for kvaliteten af den pædagogiske praksis i dagtilbud-

dene og for børnenes udbytte af at gå i dagtilbud. En høj andel af uddannede pædagoger har bl.a. en positiv effekt på kvaliteten i de pædagogiske miljøer fx i form af en mere støttende og positiv adfærd hos personalet, og på børnenes sproglige, kognitive og sociale kompetencer. Det er også påvist, at det uddannede personale har en positiv afsmittende effekt på de uuddannede medhjælperes samvær med børnene - dvs. at det uddannede personale ud over selv at løfte niveauet i det pædagogiske miljø understøtter, at det øvrige personale også leverer højere pædagogisk kvalitet.

Som tabellen nedenfor viser, ligger vi i København lidt under landsgennemsnittet for andel pædagoger i 2017, og vi har samtidig haft et lille fald i andelen pædagoguddannet personale i perioden 2015-2017.

Antale pædagoger i kommunale og selvejende daginstitutioner (eksklusive ledere) ¹⁰	2015	2016	2017
Landsgennemsnit	-	-	57,7%
København	58,6%	58,3%	56,5%

¹⁰ Kilde: Danmarks Statistik

BUU-strategi 2019-2021

Andelen af uddannede pædagoger var på 56,5 % i kommunens 0-6 års institutioner i 2017. Det er Børne- og Ungdomsudvalgets mål at løfte andelen til 66 %.

I København er der stor bevidsthed på at sikre, at der er højt kvalificeret pædagogisk personale i dagtilbuddene. Dette ses bl.a. ved, at Børne- og Ungdomsudvalget i januar 2019 vedtog en målsætning i udvalgets strategi om, at andelen af uddannede pædagoger skal op på 66 procent i kommunens 0-6-årsinstitutioner. For at belyse behovene i tilknytning til denne målsætning nærmere har vi i denne rapport forsøgt at nuancere den gennemsnitlige pædagogandel. bl.a. ved at opgøre spredningen i andelen af pædagoguddannede og i sammenhæng med socioøkonomien

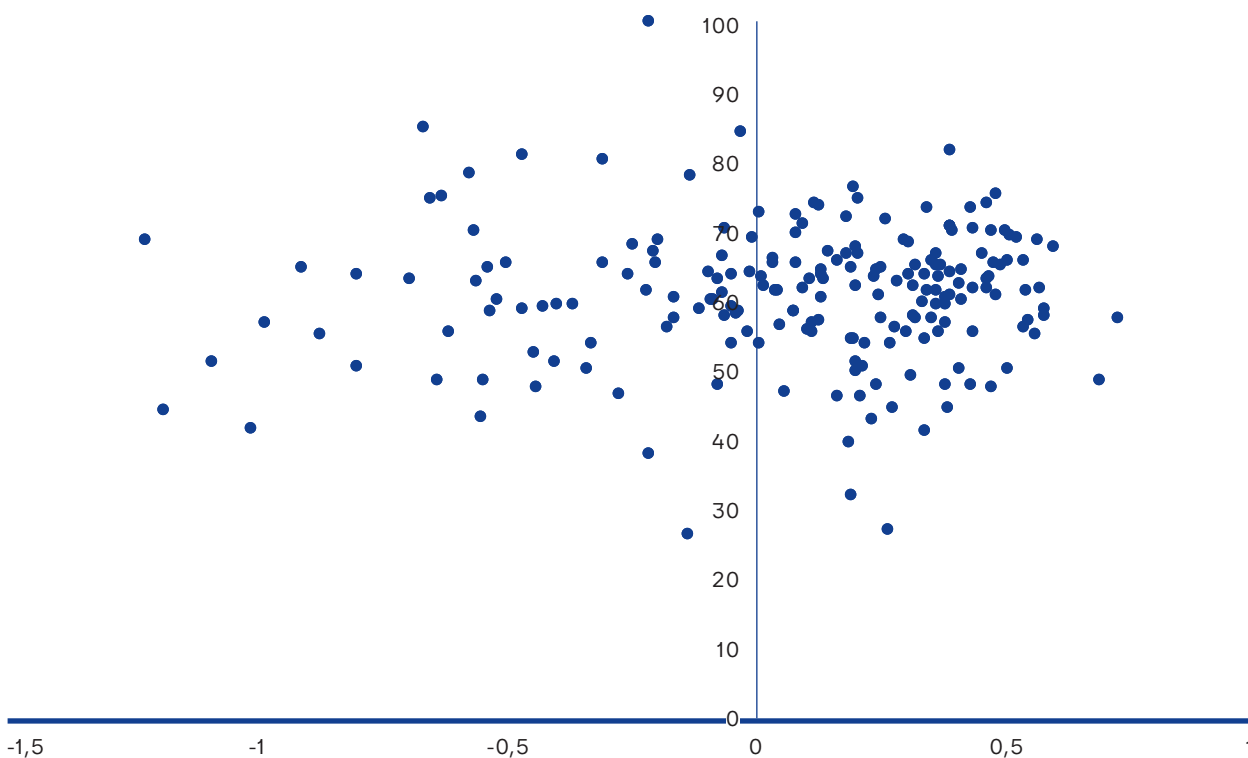
for institutionernes børnegruppe.

Spredning i andel uddannet personale på tværs af institutioner

Når vi ser alene på pædagogandelen, kan vi se en stor spredning på tværs af byens kommunale institutioner. Hertil viser linjen i figuren nedenfor, at der også er en svag tendens til, at pædagogandelen er højere i de institutioner, hvor socioøkonomien for børnegruppen er over gennemsnittet. Samtidig fremgår det, at der både er høj og lav pædagogandel hos institutionerne med en lav socioøkonomi (institutioner i venstre side). Samlet peger

oversigten på, at man som led i BUU-strategien med at højne pædagogandelen også har blik for, at den højes, hvor der er størst brug for det. Dette kan også indebære et blik for personale-sammensætningen bredere set, idet uddannede pædagogiske assistenter bl.a. ikke fremgår her. Herudover er det ligeledes af stor betydning, at udviklingen i andelen af medarbejdere, der er uddannede pædagoger, også følges i sammenhæng med normeringerne i daginstitutionerne, så andelen ikke stiger på bekostning af denne.

Socioøkonomi for børnegruppe og andel pædagoguddannet personale i kommunale institutioner 2019

Fokus på at styrke rekruttering af uddannet personale til dagtilbud

Som det netop er fremhævet, har personalet bærende betydning for den pædagogiske kvalitet i dagtilbuddene, og rekruttering af kvalificeret personale er derfor et vigtigt opmærksomhedspunkt i København. Rekruttering af personale er et særligt vigtigt fokus, da ledigheden for pædagoger både i København og på landsplan er særligt lav netop nu. På landsplan er der p.t. den laveste pædagogledighed siden juli 2010 med en ledighedsprocent på 2,7 procent, og i København er ledighedsprocenten helt nede på ca. 2,5 procent.

Kommunens egne tal indikerer også, at institutionerne i København i forlængelse heraf oplever ikke altid at få tilstrækkeligt kvalificerede ansøgninger på stillingsopslagene. I perioden maj 2017 – maj 2018 blev 30 procent af kommunens stillingsopslag på pædagogstillinger ikke besat på første opslag. I Københavns Kommune er der derfor fokus på at styrke rekruttering og fastholdelse af uddannet personale i dagtilbuddene de næste år. Bl.a. er der allerede fokus på at videreuddanne og fastholde eksisterende personale via meritpædagoguddannelsen, hvor medarbejdere som en del af et udvidet samarbejde mellem Københavns Professionshøjskole og BUF kan en meritpædagoguddannelse, mens de forbliver i deres ansættelse til fuld løn i under forløbet. Få har sammen med deres leder valgt at være på

orlov under første studieår, men størstedelen har valgt jobrotationsordningen, som vil sige, at medarbejderen er fuld tid på uddannelse det første studieår, og der ansættes en jobrotationsvikar i stedet, uden at udgifterne pålægges lederen. Dette bidrager til at mindske forringelser i kvaliteten som følge af høj personaleomsætning. Ordningen og finansieres af BUF Akademi (20 %) og Den Kommunale Kompetencefond (80 %). Siden februar 2018 er i alt 76 BUF-medarbejdere blevet optaget på meritpædagoguddannelsen på denne ordning.

Nyere tiltag omfatter, at der som en del af kommunens deltagelse i Småbørnsløftet er afsat midler til rekrutteringsforsøg i udsatte boligområder. Midlerne er afsat til en pulje, som de institutioner, der har sværest ved at tiltrække og fastholde det dygtigste personale, kan søge. Midlerne tildeles med henblik på iværksættelse af tiltag, der kan skabe øget incitament i forhold til fx at tiltrække de mest kvalificerede ansøgere. Midlerne udmøntes til områderne og fordeles efter, hvor mange institutioner de har med flest udsatte børn (institutioner med sociale normeringer). Området skal i dialog med lederne sikre, at midlerne kommer til at gå til tiltræknings- og fastholdelsestiltag (løntillæg, efteruddannelse, supervision mv.) samt support til institutioner i de udsatte boligområder. Herudover har vi i København også igangsat en stor praktikindsats, der har til

formål at styrke praktikforløbene og tiltrække kommende medarbejdere ved at lave gode og inspirerende praktikforløb for de omkring 1600 pædagogstuderende, der årligt gennemfører et praktikforløb i Københavns Kommune.

Trivsel og sygefravær

Et godt arbejdsmiljø med god trivsel blandt personalet er en central forudsætning for dagtilbud af høj kvalitet og stabilitet i kerneopgaven. For at belyse kvaliteten af arbejdsmiljøet og trivslen hos de medarbejdere, der skal varetage kerneopgaven i dagtilbuddene, kan vi bl.a. se på besvarelser fra de trivselsundersøgelser, der gennemføres hvert andet år i København, samt på sygefraværet for personalet i vores daginstitutioner.

Trivsel

Når man ser overordnet på trivslen hos det pædagogiske personale i vores 0-6-årsdagtilbud, ligger gennemsnittet af besvarelserne pænt og på niveau med resten af byen. Særligt motivation og engagement ser ud til at ligge pænt for det pædagogiske personale på tværs af byens 0-6 års institutioner. Ser man på oplevelsen af tilfredshed med kvaliteten af det arbejde, medarbejderen selv udfører, ligger den gennemsnitlige besvarelse på 5,4, hvilket er en anelse lavere end gennemsnittet for resten af Børne- og Ungdomsforvaltningen og København i 2019, der i 2019 lå på hhv. på hhv. 5,5 og 5,6 på skalaen fra 1-7.

Trivselsundersøgelse pædagogisk personale i 0-6-årsinstitutioner i København

	2017	2019
Er du tilfreds med dit job som helhed, alt taget i betragtning?	5,4	5,4
Føler du dig motiveret og engageret i dit arbejde?	5,6	5,7
Er du tilfreds med kvaliteten af det arbejde du udfører?	5,3	5,4

Sygefravær

I København kan vi opgøre sygefraværet på dagtilbudsområdet på kommunens kommunale institutioner. Her opgør vi fraværet på hhv. kort og langt sygefravær, da enkelte medarbejders langvarige sygefravær ellers vil kunne skævvride det generelle billede.

Her kan vi se, at der er sket et fald fra 2017 til 2018 på knap en halv dag blandt medarbejders sygefravær. Faldet afspejler desuden den samlede sygefraværsudvikling på tværs af klynger i København (der omfatter alle institutioner inklusive fritidsområdet), der også er faldet i 2018.

Som det fremgår af tabellen nedenfor, skyldes det samlede fald 0-6-årsinstitutionerne udelukkende nedbringelsen af det lange sygefravær. Dette kan med andre ord pege ord, at der er særlig brug for opmærksomhed på det korte sygefravær.

Udvikling i sygefraværet for medarbejdere i de kommunale 0-6-årsinstitutioner målt i fraværsværk per fuldtidsansat¹²

	2017			2018		
	Kort	Langt	I alt	Kort	Langt	I alt
0-6-årsinstitutioner	7,2	6,6	13,8	7,3	6,1	13,4

¹² Opgjort i fraværsværk pr. fuldtidsansat for hhv. kort, langt og samlet sygefravær. Data er trukket i uge 8 i Ledelsesinfo Personale og dækker over de kommunale dagtilbud.

Når vi dykker nærmere ned i data, kan vi desuden se, at der er stor spredning i sygefraværet på tværs af byens kommunale institutioner. Hver søjle illustrerer en institution, og sygefraværet er målt i fraværsgang pr. fuldtidsansat fordelt på hhv. kort og langt fravær.

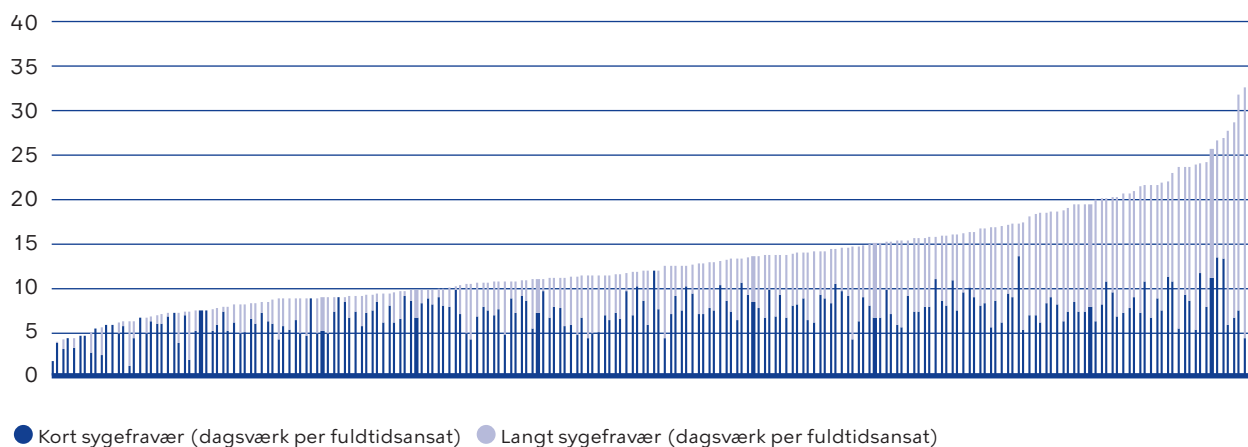
Som det illustreres nedenfor, ses der store variationer på tværs af institutionerne både på det korte og det lange sygefravær. Dette kan være et udtryk for en

sammenhæng til trivslen i disse institutioner og peger på et potentiale for at højne arbejdsmiljøet særligt hos nogle institutioner. Her kan der med fordel fremadrettet rettes opmærksomhed mod nogle af de erfaringer, vi i forvejen har i København med arbejdsmiljø og sygefravær. Fx blev der i København gennemført et arbejdsmiljøforskningsprojekt ved navn 'Pionerprojektet' i 2010-2013, som indebar arbejdsmiljøindsatser med afsæt i kerneopgaven. Evalueringen af projektet

viste bl.a., at et velfungerende arbejdsfællesskab er centralt for at fremme et godt arbejdsmiljø. Projektet viste også, at det særligt er med til at skabe udfordringer i institutionens hverdag, hvis:

- der er manglende fælles forståelse af kerneopgaven i ord og handling
- der er en struktur og organisation, der ikke understøtter kerneopgaven
- ledelse, medarbejdere og kollegaer spiller hinanden dårlige

Spredning i sygefravær i kommunale institutioner 2018

Eksempel på styrket arbejdsfællesskab og nedbragt sygefravær

I et forløb med Arbejdspladsen i Fokus har den integrerede institution Klatretræet arbejdet med en række udfordringer knyttet til blandt andet sygefravær og den faglige linje og udvikling i institutionen. Tiltagene i forløbet inkluderer fx etablering af en ny teamstruktur i institutionen, der understøtter tværgående samarbejde. Andre tiltag er udviklingen af feedbackkultur samt etablering af faste morgen-, team- og stuemøder. De faste møder har skabt struktur, men også større samhørighed og bedre professionelle relationer mellem personalet, hvilket i sidste ende er kommet børnene til gode gennem et fagligt løft. Det fremhæves især, at institutionen gennem de forskellige tiltag har fået fælles fokus på den fælles retning af det faglige arbejde og kerneopgaven. Hertil kan der også observeres en nedgang i sygefraværet fra 17,3 dage i gennemsnit i 2016 til 12,6 dage i 2018.

Hvordan arbejder vi løbende med at sikre og udvikle kvaliteten?

I København arbejder vi løbende med at sikre og understøtte kvalitet og udvikling i dagtilbudene. Til dette formål arbejdes der ud fra et årshjul, hvor kvaliteten løbende følges og drøftes med afsæt i pædagogiske tilsyn, kvalitetssamtaler mellem områdedeledelse og klynge/netværk/institutionen. De sidste år har vi haft fokus på at styrke rammerne for kvalitet og kvalitetsudvikling yderligere ved en række tiltag som implementering af et koncept for faglig handlingsplan, styrket dataunderstøttelse og kvalificering af det pædagogiske tilsyn. Fx har alle daginstitutioner fra maj 2018 fået adgang til et fælles analyseværktøj, der samler en række af deres data. Lederne har igennem dette værktøj adgang til en bred palette af både kvalitative og kvantitative data, der er samlet og visualiseres på samme platform. Nedenfor udfoldes konceptet for faglig handlingsplan, der særligt kommer til at spille en rolle i vores fremadrettede, systematiske arbejde med at løfte kvaliteten i udvalgte institutioner.

Faglig handlingsplan

Det er et fælles ansvar for Børne- og Ungdomsudvalget, forvaltningen og institutionerne at sikre en høj pædagogisk kvalitet i de københavnske dagtilbud. Fra den 1. januar 2019 arbejdes der i København med et fast koncept for faglig handlingsplan på dagtilbudsområdet. I alt 34 institutioner er i første runde udvalgt til

Videndeling i peer-grupper

For at understøtte videndeling om kulturforandring og kvalitetsløft blandt ledere i institutioner med ensartede karakteristika arbejdes der på at etablere en model for peer-grupper blandt institutioner på faglig handlingsplan.

i samarbejde med forvaltningen at udarbejde en målrettet, faglig handlingsplan. At udarbejde en faglig handlingsplan indebærer, at den enkelte institutions ledelse eller bestyrelse står i spidsen for at udarbejde en selvanalyse af den pædagogiske kvalitet, prioritere de vigtigste fokusområder og arbejde med handlingsplanens tiltag i en toårig indsatsperiode.

Områdecheferne vurderer i dialog med de lokale ledelser løbende de enkelte institutioners pædagogiske kvalitet. Vurderingen af hvem der har behov for at komme på handlingsplan, tager udgangspunkt i konkrete kriterier indenfor en række datakilder, der samlet set tegner et billede af, hvilken kvalitet børnene møder i institutionerne. Det pædagogiske tilsyn er den primære datakilde til dette formål, da tilsynet blandt andet bygger på systematiske, kriteriebaserede observationer i institutionen og dermed kommer tæt på den daglige praksis. Herudover ses der også på andre datakilder som sprogvurderinger og sygefravær, såvel som det vurderes om institutionen har de nødvendige forudsætninger for at løfte indsatsen – herunder fx at der er en ledelse, som kan gå i spidsen og lede opgaven. Det er et krav, at institutioner på faglig handlingsplan i samarbejde

med forvaltningen gennemfører øjeblikkelige og markante forandringer i den pædagogiske kvalitet. Det er institutionens handlingsplan, der er styrende for, hvilken support der sættes ind, og der er fokus på, at supporten skal være koordineret, rettidig og midlertidig. En væsentlig del af supporten består af hjælp til at kortlægge, prioritere og organisere igangværende og kommende indsatser. Prioriteringen kan medføre, at institutionen kan udgå af, undlade at deltage i eller udskyde opstart af indsatser, projekter etc., der ikke er lovmæssigt obligatoriske.

Kapitel 4

Tilbud til børn med særlige behov

I dette kapitel ser vi nærmere på specialområdet. Det gælder både kvaliteten af de eksisterende tilbud samt de behov og opmærksomheder der træder frem på området.

Alle københavnske børn skal have et godt dagtilbud, hvor de har mulighed for at indgå i stærke fællesskaber. Det gælder også de børn, der i kortere eller længere tid har behov for en særlig pædagogisk indsats.

I København har vi en række forskellige tilbud målrettet børn med særlige behov. Tilbuddene dækker både over særlige pladser i almene dagtilbud og mere specialiserede tilbud. Tilbuddene er tilrettelagt sådan, at de kan skabe

kvalitet for en specifik målgruppe af børn, ved at de har fx en høj grad af uddannet personale, særligt gode normeringer, en specifik faglighed, særlige fysiske rammer etc.

BUU-strategi 2019-2021

Inkluderende fællesskaber

– bedre sammenhæng mellem almen og special

Forskellige typer af tilbud til børn med særlige behov

PLUS-pladser

PLUS-pladser er til børn, der har sproglige og/eller trivselsmæssige udfordringer, og som vurderes at have gavn af at være tilknyttet et dagtilbud, som har en høj pædagogisk kvalitet. Konkret kan det fx betyde, at institutionen vurderes at arbejde særligt systematisk og målrettet med at understøtte børnenes trivsel og udvikling, at der er en vis stabilitet i personalegruppen (lavt sygefravær og personaleomsætning) etc. Der er oprettet i alt 500 pladser, fordelt i hele byen, i en række vuggestuer og børnehaver.

Familiepladser

En familieplads er en særlig plads i en almindelig daginstitution, der tilbyder børn, som i kortere eller længere perioder har brug for særlig individuel omsorg, opmærksomhed og støtte. Københavns Kommune råder over i alt 50 familiepladser. Pædagogerne i daginstitutioner med familiepladser arbejder målrettet, systematisk og metodisk på at sikre og fremme barnets trivsel, udvikling og læring, samt deltagelse i børnefællesskaberne i institutionen, i samarbejde med forældrene.

Basispladser

Københavns Kommune har 265 basispladser fordelt på 36 almene daginstitutioner, hvor der er ekstra personale og særlige specialpædagogikker, som kan støtte op omkring det enkelte barn. Der er basispladser for børn med autisme, generelt udviklingshæmmede, ADHD, socioemotionelle vanskeligheder, hørenedsættelse og nedsat immunsystem. Tilbuddet retter sig mod børn, der har glæde af samvær med børn i almindelige dagtilbud på trods af deres særlige behov, der gør det svært for dem at være i en vuggestue eller børnehave på almindelige vilkår.

Basisdagplejen

Basisdagplejen retter sig mod børn med et særligt pasningsbehov, for eksempel for tidligt fødte børn, børn med forsinket udvikling, syge børn, børn med nedsat immunforsvar eller børn med svage forældrerelationer. I basisdagplejen passes barnet hos en dagplejer alene eller sammen med 1-2 andre børn, eller i en basisflerbørnsdagpleje med 4 børn. Der er i København 29 pladser fordelt på 23 dagplejere.

Særlige dagtilbud

Særlige dagtilbud er for børn med betydelige og varige psykiske og fysiske handicap. I Københavns Kommune er der 7 særlige dagtilbud med i alt 206 pladser. Pladserne er fordelt på de 7 institutioner, der hver især er specialiseret til forskellige behov hos børnene. Det faste personale i de særlige dagtilbud samarbejder med andre fagfolk, fx psykologer, psykiatere, talepædagoger, læger og konsulenter.

Stigende udnyttelsesgrad af PLUS-pladser

I 2014 besluttede Børne- og Ungdomsudvalget at omdefinere og udvide målgruppen til de daværende 500 "Sprogpladser", som var målrettet børn hvis forældre begge havde et andet modersmål end dansk, til såkaldte PLUS-pladser. Sprogpladserne fungerede ikke optimalt og blev ikke i tilstrækkelig grad benyttet af den tilsigtede målgruppe. Derfor har der siden implementeringen af PLUS-pladsordningen været fokus på anvendelsen og udnyttelsen af pladserne i denne nye ordning. Selvom udnyttelsesgraden fortsat ligger på et

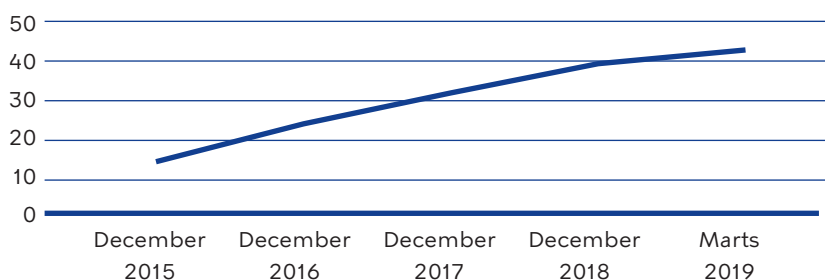
forholdsvis lavt niveau, har der hele perioden siden implementeringen af ordningen været en regelmæssig stigning (jf. figur). Udnyttelsesgraden er nogenlunde lige stor i vuggestuer og børnehaver med hhv. 39,6 procent i vuggestuer og 40,3 procent i børnehaver. Da PLUS-pladser er almindelige pladser i almindelige dagtilbud, står pladserne ikke tomme, når der ikke er visiteret børn til PLUS-pladserne. De besættes i mellemtiden af børn, der på sædvanlig vis er opskrevet til en dagtilbudsplads via Pladsanvisningen.

Stigningen i udnyttelsesgraden kan blandt andet skyldes en øget

opmærksomhed på modellen, hvor områderne i den årlige revidering af, hvor PLUS-pladserne skal placeres, har fået større fokus på at placere pladserne meningsfuldt i forhold til borgernes ønsker om at tage imod pladser i umiddelbar nærhed af deres bopæl.

I forbindelse med implementeringen af den nye Parallelsamfundslovgivning, som træder i kraft pr. 1. juli 2019, skal der tages stilling til, om nogle af PLUS-pladserne skal konverteres til obligatoriske læringstilbud, for børn i udsatte boligområder der ikke er indmeldt i et dagtilbud, når de fylder 1 år.

Udnyttelsesgrad PLUS-pladser

Pilotprojekt: Styrkelse af det pædagogiske arbejde omkring basispladser

I Valby løber der i perioden december 2018 til november 2019 et pilotprojekt, som fokuserer på at højne systematikken, refleksionen og opfølgningen i det pædagogiske arbejde i institutioner med basispladser. Formålet er at personalet i institutioner med basispladser opnår større kompetencer i forhold til at opsætte, handle på og evaluere på mål for børn i basispladser ved hjælp af en større systematik og refleksion i det pædagogiske arbejde. Med en mere systematisk tilgang til børnenes udvikling forventes det, at der sker en tættere opfølgning på børnene og et bedre grundlag for større progression i børnenes udvikling og større mulighed for eventuelle overgange fra basispladser til almene pladser. I projektet gøres forsøg med at skabe et tættere samarbejde mellem institutionerne og områdets tværfaglige support samt Børnecenter København. Herudover afprøves nyt materiale for handleplaner og statusrapporter. Processen er sammensat af workshops med løbende evalueringer og interventioner i praksis.

Kvalitet i tilbud til børn med særlige behov for støtte

Der føres ikke særskilt pædagogisk tilsyn med familiepladser, PLUS-pladser og basispladser, der alle er en del af almene dagtilbud og derfor en del af enhedens samlede pædagogiske tilsyn. Derfor er det på nuværende tidspunkt ikke muligt at sige noget specifikt om kvaliteten i disse tilbud. I et igangværende pilotprojekt omkring basispladser i område Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave undersøges det blandt andet, om det er meningsfuldt at udvikle et supplement til det ordinære pædagogiske tilsyn, som kan anvendes i institutioner med basispladser. Kigger vi specifikt på det pædagogiske tilsyn i de seks specialinstituti-

oner i specialklyngen, kan vi se, at institutionerne overordnet vurderes at arbejde godt med pejlemærkerne Forældrepartnerskaber, Refleksion og systematik samt Sammenhænge og overgange. Tilsynsrapporterne peger generelt på, at der er en høj grad af tillid mellem forældre og personale, god kommunikation og god understøttelse af forældre ift. hvad der er vigtigt for barnet, og hvad de kan gøre derhjemme.

Mens institutionerne i specialklyngen i 2018 i mindre grad end i 2017 vurderes at have behov for at igangsætte nye/ændrede indsatser, vurderes de også på flere af pejlemærkerne i mindre grad til at kunne vedligeholde indsatsen. Det betyder, at alle seks institutioner vurderes at skulle tilpasse

indsatsen på pejlemærkerne for Sociale relationer, Inklusion og fællesskab samt Sprogindsatsen. Anbefalingerne i tilsynsrapporterne ligger i tråd med de anbefalinger, der generelt ses i de pædagogiske tilsyn, og som er gennemgået i kapitel 1.

Specialklyngen har i 2018 gennemført et udviklingsforløb med fokus på systematik, sammenhæng og forældreinddragelse, som har resulteret i en fælles ramme for og materialer til statusrapporter og handlingsplaner. Heri ligger blandt andet, at forældrene nu deltager i statusmøder omkring børnene, hvilket har betydet, at forældrene har fået en tydeligere stemme omkring de udviklingsmål, der sættes for det enkelte barn.

Særlig analyse af specialområdet i 2019

Børne- og Ungdomsforvaltningen har i samarbejde med Økonomiforvaltningen i 2019 gennemført en analyse af aktivtetsudviklingen på specialområdet, herunder både dagtilbud og skoler. Analysens primære fokus er på de økonomiske konsekvenser, der er forbundet med, at der de seneste år er sket en stigning i antallet af børn og unge med særlige behov samt mulighederne for at mindske udgiftsstigningen på kort og lang sigt. På dagtilbudsområdet er analysens væsentligste pointer:

- Der fra 2015 til 2017 sket en stigning i andelen af børn, der visiteres til en plads i et særligt dagtilbud.
- Der ses fra skoleåret 2015/2016 til skoleåret 2017/2018 en stor stigning i antallet af børn, der visiteres direkte til et specialtilbud.
- To tredjedele af de nyvisiterede skolestartere kommer fra basispladser eller en plads i et særligt dagtilbud, mens den sidste tredjedel kommer fra en almen børnehave, hvor de i de fleste tilfælde har været en del af et målrettet støtteforløb rettet mod barnet i dagtilbuddet.

På baggrund af analysens anbefalinger besluttede Børne- og Ungdomsudvalget i forbindelse med overførselssagen 2018-2019 blandt andet, at Børne- og Ungdomsforvaltningen frem mod forhandlingerne om

budget 2020 skal udarbejde en samlet langsigtet indsatsplan, der kan knække væksten i andelen af børn, der har behov for specialtilbud. I afrapporteringen af analyserne af specialområdet foreslår Børne- og Ungdomsforvaltningen at indsatsplanen blandt andet kan bestå af følgende initiativer:

- Udbredelse, fokusering og styrkelse af kompetencecentrenes arbejde med henblik på at matche de udfordringer som institutioner og skoler står med (f.eks. inkluderende læringsmiljøer, autisme, læse- og skrivevanskeligheder), og styrke partnerskaber mellem special- og almentilbud.
- Styrkelse af den tidlige indsats i dagtilbuddene, herunder både de indsatser, der finder sted i almene dagtilbud og basispladser samt styrket samarbejde mellem dagtilbud og skole. Dette med henblik på at understøtte, at børn fra almenområdet eller basispladser i højere grad kan starte i almen-skole evt. med en BUF-flex eller skoleflex frem for at blive visiteret direkte til et specialtilbud i forbindelse med skolestart.
- Styrkelse af specialsupportens indsatser som understøtter inkluderende læringsmiljøer og tidlige grupperettede indsatser i samspil med pædagoger og lærere, sådan at supporten ikke først inddrages, når situationen er tilspidset og ender med en indgribende indsats i stedet for en forebyggende og foregribende.

- Systematisk opfølgning og ledelsesinformation, herunder bedre data for børnenes læring og trivsel og videndelen af gode erfaringer som grundlag for udvikling af praksis.
- Styrket visitations- og revisitationspraksis, herunder forenkling af sagsgange. På småbørnsområdet skal visitationen kobles tættere på områdernes ledelsesstreng, hvilket kan understøtte matchningen til det rette tilbud og den løbende vurdering af evt. overgang til alment tilbud. I overgang mellem dagtilbud og skole, skal distriktsskolen spille en tidligere og tydeligere rolle ved visitationer.

Kapitel 5

Fakta om dagtilbuds- området i København

Organisering

Der er 427 daginstitutioner på 0-6-årsområdet i Københavns Kommune. Heraf er 282 integrerede, 93 børnehaver og 52 vuggestuer. Størstedelen af daginstitutionerne (227) er organiseret

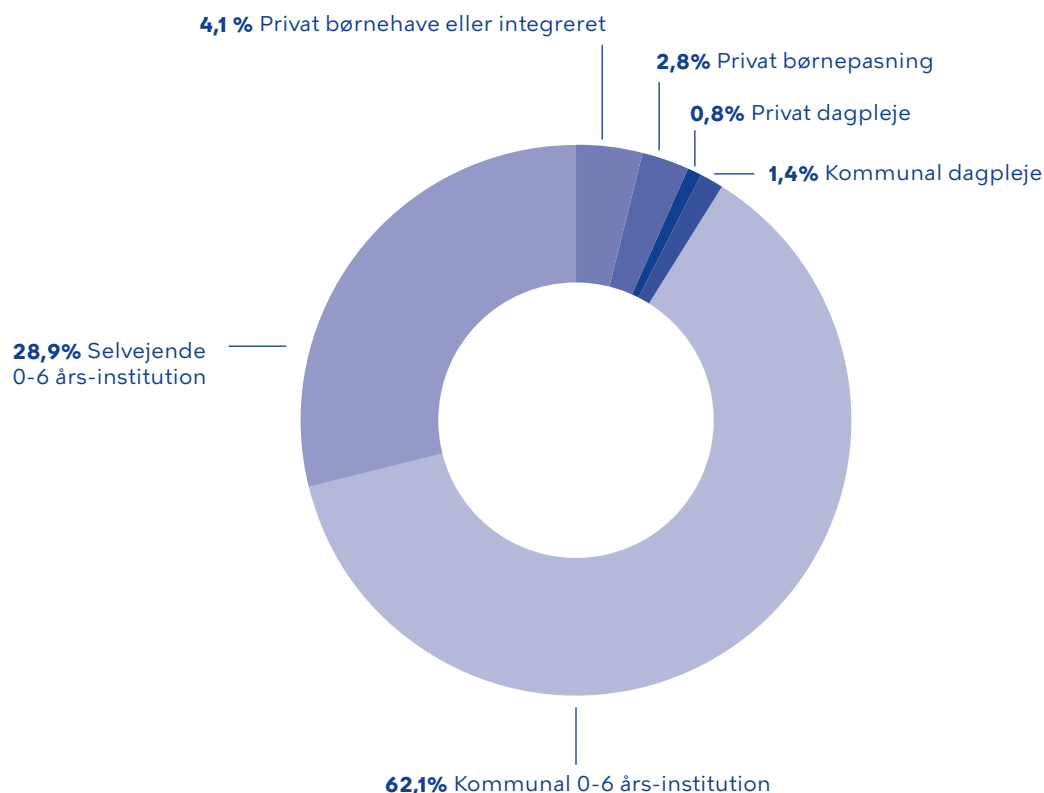
som kommunale. Herudover er 166 daginstitutioner selvejende og 34 private.¹³

Fordeling af børn i tilbudstyper

33.879 børn i 0-6-årsalderen er indmeldt i et dagtilbud i København per september 2018.

Nedenfor ses fordelingen af indmeldte børn på tilbudstyper opgjort efter ejerforhold.

Andel børn fordelt på forskellige typer dagtilbud på 0-6årsområdet

¹³ Per 5. september 2018

Klynger og netværk

Dagtilbudsområdet (herunder fritidstilbud) er struktureret gennem klyngestrukturen og netværksstrukturen. Alle klynger i København har én klyngeleder og flere pædagogiske ledere på fordelt på enhederne, der tilsammen udgør klyngeledelsen. En klynge består af mellem tre og ni institutioner. Lederen af klyngen refererer til områdechefen.

De kommunale daginstitutioner er organiseret i 40 klynger. Der er 3-9 enheder (fx vuggestue, børnehave, integreret institution, fritidsinstitution eller klub) i hver klynge. Hver enhed har en pædagogisk leder, ligesom hver klynge har en klyngeleder. De selvejende institutioner er

organiseret i netværk. De selvejende institutioner er organiseret i 23 selvejende netværk og 7 selvejende klynger. Netværkene deler hverken leder eller økonomi, men samarbejder og videndeler fx om regnskab, bogføring, personalejura eller anden juridisk rådgivning og i nogle tilfælde fagligt.

Økonomi

Det samlede budget til dagtilbud (0-18 år) udgør 4,8 mia. kr. i 2019. Klynger og selvejende institutioner får udmeldt én samlet bevilling, som den enkelte klyngeleder/institutionsleder har det fulde ansvar for. Klyngelederen har ansvar for at fordele den udmeldte bevilling til samtlige

enheder i klyngen.

Bevillingen er overordnet opdelt i en institutions- og børnetalsafhængig bevilling. Institutionsbevillingen består af de faste bevillinger, mens den børnetalsafhængige bevilling er fleksibel. Derudover får institutioner med udsatte børn (0-13 år) en ekstrabevilling i form af såkaldte sociale normeringer.

Pladspriser

De aktuelle pladspriser på dagtilbudsområdet i 2019 fremgår af tabellen nedenfor (lønpladsprisen på vuggestuerne vil blive hævet med ca. 900 kr. som følge af den étårige tildeling i Overførselssagen 2019).

Pladspriser 2019	Pladspris løn	Øvrig forplejning	Lønsum i alt	Øvrig drift	Øvrig forplejning, drift	Driftssum i alt	Total 2019
Vuggestuebørn	108.411	1.445	109.856	3.028	1.325	4.354	114.210
Børnehavebørn	52.291	1.445	53.736	3.431	1.493	4.925	58.661
Småbørn	85.668	1.445	87.113	4.180	1.325	5.505	92.618

Enhedspriser

I tabellen herunder fremgår det totale antal børn i de enkelte typer af tilbud samt en oversigt over enhedspriserne. Enhedsprisen angiver, hvad kommunens service koster pr. barn.

Enhedspriser og aktivitet, budget 2019	Antal børn	Enhedspris (kr.) Forældrebetaling	pr. måned kr.
Vuggestue	143.541	14.414	3.798 m. frokost 3.160 u. frokost
Børnehave	82.164	17.436	2.361 m. frokost 1.700 u. frokost
Dagpleje	139.861	811	3.288 m. frokost

